Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 172 (10464) | 1977 чылдың июль 23, суббота | 1925 чылда үдезилеттингеН | Өртээ 2 көп.

КУЛЬТУРА ОДАГЛАРЫНЫҢ КЫШКА БЕЛЕТКЕЛИ

Республиканың культура албан черлериниң ажылдакчылары партияның XXV съездизиниң совет улустуң мурнунга салган төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар чаагай херекке үлүг-хуузун киирип, күженнишкиниг ажылдан турарлар. Ажылда бар дуржулгага даянмышаан, Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткуур, онгу беш чылдың ийиги чылының социалистиг хүлээлгелерин күүседир, бүдүрүлгенин ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш социалистиг чарышты калбартырынга культура албан черлериниң ажылдакчылары боттуг дузаны көргүзүп, ССРЭ Конституциязының төлевилелин чугаалажырынга идепкейлиг киржип турарлар.

Культура албан черлериниң чугула сорулгазы—көдээниң культура хандырылгазын чедиишкиннинг боттандырары. Ниитиниң малын ажаап, республиканың ырак-узак чайлагларында көжүп чеде берген малчыннарга агитация-уран үүлдүн бригадалары чер-черде доктааттынган график ёзугаар аалдап барып, оюн-концерттерни көргүзүп турарлар. Шак ындыг үнүүшкүннерге үүгле оюн-концерт көргүзери-биле кызыгаарлаттынмайн, лекция, беседаларны эрттирип, амыдырал хандырылгазының талазы-биле ачы-дузаны чонга көргүзүп турары экч. Шак мындыг үнүүшкүннерни Чөөн-Хемчикте «Хемчиктиң аялгалары», Барыын-Хемчикте «Мажалык» дээш өске-даа коллективтер эки чорудуп турар.

Культура албан черлериниң кышка белеткели — бөгүнгү чугула айтырыгларның бирээзи. Чылдың кайы-даа үезинде клубтуң, Культура бажыңының, библиотеканың, кызыл-булуннуң доктаамал ажылдап, чонга бараан болурунга оларны баш бурунгаар септээри, одаар үүл-биле хандырары, иштики болгаш даштыкы дерилге-шимелдезин таарымчалыг кылыры улуг рольдуг. Хоорайларда, суурларда эң-не көскү, чараш тудуглар—клубтар, культура бажыңнары. Чоннуң эстетиктиг кижизидилгезинге, оларны чараш үүлге хандыкшылдыг кылдыр чаңчыктырарынга культура одагларын бүгү талалыг дерилге-шимелдези, көскү, чараш болуру база улуг салдарлыг. Эрткен чылдан бээр «Шынның» арыннарында «Бистиң суурнуң клуву» деп рубриканың адаанга бөлүк материалдарны парлап турган. Анаа солуннуң номчукчулары, хөй-хөй бижикчилер төрээн суурунда культура одагларының дугайында янзы-бүрү материалдарны бижээннер. Кайда-ла ажылга ээ-харыысалга бедик, удуртулга-башкарылга эки болдур, ында ажыл болур-чогууру-биле чоруп турар. Көрүш чок, эки дериттинмээн, соок клубтар дугайында чагаалар база кээп турган. Кышка белеткелди чогуур өй-шаанда чорутпаанының ургуу ол. Шак ындыг шүгүмчүлелдерни моон соңгаар болдурбас дээш, кышка белеткелди чогуур үезинде чорудар апаар.

Культура одагларының келир кышка белеткели кандыг байдалда турарыл? Республиканың чамдык районнарында культура албан черлериниң кышка белеткели багай эвес. Мөнгүн-Тайга районнуң культура одаглары кышка белеткеттинген. Каа-Хемниң культура албан черлеринде белеткел багай эвес. Оон ангыда Бай-Тайга, Барыын-Хемчик районнарда септелге эки чоруп турар.

А Чөөн-Хемчик районда чамдык культура албан черлерин кышка белеткээринче сагыш салыышкын кошкак. Ийме, Ак-Даш суурларда бо талазы-биле ажыл багай. Ол ышкаш Бии-Хемниң культура албан черлериниң кышка белеткели ам-даа шуудавайн турар. Эрзин, Тес-Хем районнарның, культура албан черлериниң септелгезин чоокка чедир-ле эгелевээн турган. Бо бүгү чүүү көргүзүп турарыл дээрге ажыл-агыйлар боттарынга хамааржып турар культура одагларын кышка белеткээр айтырыгны тоомчага албас, ону чылзыр, келзе-келзе чугула кампаниялар-биле капсырлаштырар ийикпе, харын-даа кыш дүжерге дүвүреп үнер хөөннерден ам-даа чайлавайн турары оон илден-дир.

Республиканың культура албан черлериге одаар үүлдү сөөртүп алыр ажыл бо хүннерге чедир багай чоруп турар. Херек кырында одаар үүлдү сөөртүп эккеп алырының хуусаазын доктааткан. Дүжүт ажаалдазы база удавас, ынчангаш хэмүр-даш болгаш ыяш сөөртүлгезин августуң ортанга чедир организастыг чорударын бүгү культура албан черлери чедип алыр ужурлуг. Хуусаа эвээжээн, хүн бүрүзүн чогумчалыг ажыглавас болза, байдал дүвүренчиг. Клубтарның, культура бажыңнарының, библиотекаларның кышка белеткелин кыска хуусаада доозар дээш райкүүскомнар, оларның культура килдистери, чер-черде партия, совет, ажыл-агый органнары шудургу ажылдаар ужурлуг.

Республиканың суурларында чаа клубтар, культура бажыңнары чыл келген тудум хөй туттунуп турар апарган. Чоокта чаа Чөөн-Хемчиктиң Шеми суурда чаа Культура бажыңы ажыглалда киргеН. Бии-Хемниң Аржаанда, «Тес-Хем» совхозтуң төвүнде, Чөөн-Хемчиктиң «Аядан-Маадыр» совхозта, Кызыл районнуң Шамбалыгда дээш өске-даа суурларда чаа объектилерни тудуп турар.

Чай эртип, күс дүжүп олурар. Ниитиниң малынга чем белеткели чоруп турар, дүжүт ажаалдазы база удавас эгелээр. Кышка белеткелге арткан хуусаанны чөп ажыглаар херек.

1917-1977

60

Бөгүнгү солунда:

● ТИИЛЕКЧИЛЕРГЕ ШАҢНАЛДАРНЫ ТЫВЫСКАНЫ (1-ги арында)

● ССРЭ КОНСТИТУЦИЯЗЫНЫҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИНИҢ ДУГАЙЫНДА СӨС (2-ги арында)

● ИДЕОЛОГТУГ АЖЫЛДЫҢ ЧУГУЛА ХЕВИРИ (2-ги, 3-кү арыннарда)

● ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРНИ ЧАЛАП ТУР. (4-кү арында).

САРААТТАП ЭГЕЛЭЭННЕР

Амгы үеде бистиң республиканың совхозтарының хову-шөлдеринде онгу беш чылдың үшкү чылының мал кыштагладыышкынынга белеткел ажылдары —мал чеминиң белеткели массалыы-биле чоруп турар. Тыванның делгем ховуларының кайы-даа талазында сиген кескен, будук-бүрү белеткээн соруккур ишчилериниң ыры-шоору чаңгыланган. Олар боттарының ажыл-херектерин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга тураскааткан. Ол ишчилериниң дугайында бөлүк медээлерни моон адаанда парладывыс.

КАА-ХЕМ. Районда СЭКПнин XXV съездизи аттыг совхозтуң К. Яковлев удуртканы механизастаттынган отряды каш хонук бурунгаар сиген кезилдезинче кирипкеН. Ол отрядтың ажылының темпизи хүнден хүнче бедип, чаа-чаа хөпээннер немежип турар.

Мал чеми белеткен турар бо коллективте алды агрегат бар. Оларны башкарган ишчилер бо хүннерге чедир 160 гектар черден сигенни кескен болгаш баштайгы 40 тонна сараатты салган. Ам ийиги сараатты салын эгелээннер.

Шалыпчы ажылдыг бо отряд юбилейлиг чылда барык 1500 хире гектар черден 2244 тонна сигенни белеткээр даалгалыг. Ишчилериниң бөгүнгү ажылдан турар байдалын көөрге, ол сорулга чедиишкиннинг күүсеттинер дээрзи чугаа чок.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК. Бо районнуң ажыл-агыйларының ховушөлдеринде бо хүннерде чүс бежен ажыг кижи хол кадыры-биле, чеден хире трактор сиген кезип ажылдап турар.

Ол ишчилер сигенни кеспишаан, ону сарааттап, прессте, фермаларже, кыштагларже көөртүп эгелээннер. Ол ажылды чогумчалыг чорударынга сиген прессте агрегаттар болгаш өске-даа чугула транспорт тура дүшпейн ажылдап турар.

Юбилейлиг чылда малга чем белеткээр талазы-биле ажылагыйлар аразында калбарган социалистиг чарышка «Чыраа-Бажы» болгаш «Тыва» совхозтар мурнаа турар. Бо ажылагыйларның ишчилери бир гектар черден сес центнер чедир сигенниг ап, баштайгы 130 хире тонна мал чемин белеткен алганнар.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чоокта болган хуралынга 1977 чылдың бирги чартыында ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын база ССРЭ-ниң күрүне бюджедин күүсеткениниң түңнелдерин чугаалажын көргеН.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарының чорудулгазында, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн төлептиг уткууру дээш социалистиг чарыштың калбарганының, СЭКП ТК-ниң май Пленумунуң шиитпирлериниң, ол Пленумга СЭКП ТК-ның Чигизе секретары эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айытылган үүлдериниң база түңнелдериниң, а ол ышкаш ССРЭ Конституциязының төлевилелин бүгү улустуң чугаалажын көөрүнүң болдурганы бедик политиктиг база күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн түңнелинде ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга болгаш совет улустуң чаагай амыдыралын бедидеринге чаа чедиишкиннер чедип алдынган.

1977 чылдың бирги чартыының планын үлетпүр бүдүрүүшкүнүнүң ниитя хемчээлиниң, малды, кушту, сүттү болгаш чүүргенги садын алырының база өске-даа хой көргүзүглериниң талазы-биле ажыр күүсеткен.

1976 чылдың бирги чартыынга деңнээрге, үлетпүр продукциязының немелде өзүлдезин чыл планында 5,6 хуунун орнунга 5,7 хуу болган. Үлетпүр продукциязын сайгарарының талазы-биле чартык чылдың планын ССРЭ-ниң бүгү-ле министерстволары болгаш эвилелдешкен республикалар ажыр күүсеткен.

Күрүнеге капитал салыышкыннарының күүсели-биле 23,6 миллиард рубль ортектиг кол фондуларны ажыглалга киргеН, ол болза 1976 чылдың бирги чартыында ажыглалга киргениндеН 6 хуу хой.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның айда ортумак шалыны 2,7 хуу, колхозчуларның күш-ажылының төлевири—5 хуу өскен, үүрмектеп садар бараан саарылгазы 4,6 хуу болгаш амыдырал ачы-дузазын чедиринің хемчээли —8,7 хуу хөвүдээн.

Ниити шолу 25,4 миллион дөрбелчин метр чурттарга бажыңнарын, 7 муң орунлуг амелге черлерин, эвлечгде 16,5 муң кижини хүлээп алыр поликлиникаларны, 103 муң олуттуг ниити билиг школаларын, школа назы четпээн уруглардың 80,6 муң олуттуг албан черлерин ажыглалга киргеН.

Оон-биле чергелештир ССРЭ-ниң чамдык министерстволары болгаш чамдык эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүледдерге үлетпүр бүдүрүшкүнүнүң, демир-орук транспортунуң, чүк өөртүлгезиниң, капитал тудугунуң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң база өске-даа көргүзүглериниң талазы-биле дыка хой опаалдаларны күүсеткенин хандырбаанын хуралга демдеглээн.

Боттарының эргелиинде турар бүдүрүлгелериниң, тудугларның болгаш организацияларның 1977 чылдың бирги чартыында ажыл-агыйжы ажыл-чорудулгазының түңнелдерин ханызы-биле анализтеп көөрүн, 1977 чылдың планын чедир болгаш ажыр күүседир талазы-биле, улус ажыл-агыйының чамдык адырларының хөгжүлдезинде, бүдүрүлгелериниң, тудутларының болгаш организацияларының ажылында бар болуп турар четпестерин узуткаарының талазы-биле, план сагылга-чуруму ыыжыглаарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн белдеринин, продукциянын бот-үнезин чигедиринин болгаш оон шынарын экижиринин талазы-биле хемчегдерни ажылдап кылыры база боттандырарын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң министрлерге, ССРЭ-ниң ведомстволарының удуртукчуларынга болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге хүлээткеН.

1977 чылда дүжүт ажаан алыышкынын кыска хуусаада чидириг чок эрттиреринге база көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээринге күштерни болгаш материалдыг хөренгилерни мөөнүзүрүнүң эргежок чугулазынче ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели оны нигээгейин угландырган. Оон-биле чергелештир чигир свёклазының, хөвен үнүүнүн, картофельдин, погааларының болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый культураларының шөлдерин ажаарының талазы-биле ажылдарны чогуур үезинде шынарлыг чорударын хандырарының, мал чемнерге белеткээринин темпизин дүргедедиринин бүгү хемчегдерин алырын саналдаан.

ШАҢНАЛДЫ АЛГАННАР

Эрзин районнуң ажыл-агыйларында хойжу бригадаларның болгаш сүт-бараан фермаларының аразында социалистиг чарыштың чартык чыл түңнелин СЭКП райкомунуң бюрозу болгаш райкүүском чоокта чаа үндүрген. «Нарын» совхозта Суму Дамчаанның удуртканы хойжу бригада чүс хойга онааштыр 91 хураганны, хой бүрүзүнден-не бир килограмм 600 грамм дүкту алгаш, районда чарыштың бирги черин эзлээн болгаш партия райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун акша шаңналы-биле кады чаалап алган.

Сүт-бараан фермаларының район чарыжынга «Чаа орук» совхозтуң Сувураа фермазы тиилекчи болган. Ол сүт бүдүрериниң чартык чыл планын —150, күрүнеге садарын—175 хуу күүсеткеш, СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

К. МААДЫ.

ТИИЛЕКЧИЛЕРГЕ ТУКТАРНЫ ТЫВЫСКАН

1977 чылдың ийиги кварталында тиилекчи деп санаваш, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун Кызылдың аъш-чем садыының коллективинге дүүн тывыскан.

Ук организацияның ишчилери ол бедик шаңналды хүлээп алыры-биле республиканың хөгжүм-шии театрынга чыглып келген. Олар бо чылдың ийиги кварталында үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын 104,5, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн—103,6 хуу күүсеткен болгаш орулгалаар талазы-биле планын 101,5 хуу күүседирин хандырган.

СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун СЭКП обкомунуң чиик, аъш-чем үлетпүрүнүң болгаш садыг килдизиниң эргелекчизи С. С. Танаа тывыскан.

Ол хүн аъш-чем садыының коллективи республиканың Садыг министерствозунуң шилчиир Кызыл тугу-биле, база шаңнаткан. Ону республиканың садыг организацияларының аразында калбарган социалистиг чарышка тиилекчи деп санаткан бо коллективке садыг министриниң оралакчызы Ч. К. Сандык тывыскан. (Бистиң корр.).

* * *

Улуг октябрьның 60 чылынга холбаштырган социалистиг чарыш Таңды районнуң күш-ажылчы коллективтеринде улам калбарган. Чоокта чаа СЭКП райкомунуң бюрозунуң болгаш райкүүскомнуң каттышкан хуралында бо чылдың бирги чартыында ажыл-агыйлар, фермалар, бүдүрүлгелер болгаш организациялар аразында чарыштың түңнелин үндүргеш, оон тиилекчилерин тодараткан.

Ниитизи-биле район күрүнеге мал продуктуларын садарын бирги чартык чылда сүттү 106,5 хуу, дүктү 197,1 хуу күүсеткен. 100 хойга онааштыр 75 хураган алдынган, саар инек бүрүзүндөн-не 1037 кг. сүттү сагган, сүттүң бараанныг чоруу өскен.

Совхозтар аразынга калбарган социалистиг чарышка мал продуктуларын күрүнеге садар талазы-биле бүгү көргүзүглер аайы-биле планын күүсеткен ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз тиилекчи болган. Ол-ла ажыл-агыйның Алаактың № 1 сүт-бараан фермазы сүттү бүдүрер-даа, күрүнеге садар-даа планын ажыр күүсеткеш, базала бирги черге кирген. Ынчангаш СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын Межегейде ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозка болгаш ол ажыл-агыйның Алаакта № 1 сүт-бараан фермазынга тывыскан.

Бүдүрүлге, тудуг, транспорт болгаш садыг коллективтери база чамдык эки түңнелдерни чедип алган. Бо чартык чылда 194 муң рубльдин продукциязын сайгарган. Кобальт, никель, ртуть тып бүдүреринин, электроэнергия ажылдап кылырының, дилиг материалдары, тудуг ыяжы белеткээринин, хлеб болгаш далгандан кылган чемнер бүдүреринин хүдээлгелери ажыр күүсеттинген.

Район төвүнде тудуг-септелге участогу, Балгазында көжүп чоруур № 4 мехколонна, ол-ла черде № 2 орук-тудуг участогу чартык чылда социалистиг чарыштың тиилекчилери болган. Ынчангаш ол коллективтерге СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын тывыскан.

Оон-биле кады чамдык ажыл-агыйларда көдээ ажылагый продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле улуг четпестерни каттышкан хуралга демдеглээн. Район ниитизи-биле күрүнеге эзт садар планын күүсетпээн. Малдың өлүп, хораар чоруу хөй болуп артпышаан. Күрүнеге саткан малдарның күжү чавыс, чыл эгезинден бээр 369 баш бода, 4445 хой, ошку янзы-бүрү чылдагаанныгдан өлүп, 70 бода, 1899 хой чидип, хораан.

С. К. Тока аттыг, «Революцияның чалбыыжы» совхозтарның, Дуржулга станциязының саткан сүдүнүң шынары куду болуп турарын, чамдык фермаларда сүттүң бараанныг чоруунуң чавызын ол-ла хуралга демдеглээн.

Улуг Октябрьның 60 чылынга уткуштур калбарган социалистиг чарышты улам нептерелдиг, үре-түңнелдиг кылдыр организастаарының эргежок чугулазын айытышаан, ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин чугаалажын көрүп турары-биле холбаштыр улам күштелген чоннуң политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн маңаа калбаа-биле ажыглаарын партия, совет болгаш профэвилел, комсомол болгаш ажыл-агый органнарынга СЭКП райкому болгаш райкүүском сүмелээн.

К. ЕНЗУК.

Бии-Хем районнуң «Саян» совхозунуң Сесерлиг салбырының малчыннары хой кыргылдазын организастыг доозуп турар. 15 хонук дургузунда 17 муң эжыг хой кыргыттынган.

Кыргылда пунктузунда ажылдап турар кижилериниң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургускан. Кыргыкчыларның чарыжын беш хонуктап үндүрүп турар. Аңаа мурнакчы болган кижилерни 20-ден 40 рубль чедир шаңнап турар.

ЧУРУКТА: (үстүнде) мурнакчы кыргыкчы Р. Чуруккай. Адаанда чурукта пресс ажылчыннары С. Ийми биле (солагай талазында) С. Салчак.

В. АМЫРНЫҢ фотолары.

Чедиишкинниг ажылдаан

Республиканың хоочун бүдүрүлгелериниң бирээзи типография 1977 чылдың бирги чартыында парлалга продукциязын бүдүрүп, сайгарар талазы-биле планныг опаалдаларын чедиишкиннинг күүсеткеН.

Парлалга продукциязының ниити бүдүрүлгезин 101,2 хуу, а сайгарылга планын 100,6 хууга, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 100 хууга күүсеткен. Пландан ажыр 1400 рубльдин парлалга продукциязын сайгарган.

Бүдүрүлгеге күш-ажылчы чедиишкиннерни Т. М. Щеглова, Н. В. Корницкая, И. И. Заворотная, А. М. Ткачёв болгаш өскелер-даа чедип алганнар. Элээн хөй ажылчыннар онгу беш чылдың баштайгы ийи чылының планнарын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнуң байырлалынга уткуштур доозарын хүлээнген шудургу ажылдап турарлар. Полиграфия ажылдакчыларының чартык чылда ажылының түңнелдерин коллективтиң ниити хуралынга чугаалашкан. Бо айтырыг талазы-биле илеткелди типография директору И. М. Кара-оол кылган. Илеткелчи болгаш санал берген ажылчыннар парлалга продукциязын экижиринин арга-хевирлерин, ажылда бар четпестерни шыңгыы шүгүмчүлеп база ону эдериниң талазы-биле кылыр ажылдарның планын хүлээп алганнар.

БИСТИҢ КОРР.

ЧАЙЛАГЛААШКЫН

Эрзинде «Чаа орук» совхозтуң элбек малы одарлаан делгемнерде эккыр-аккыр өглериг аалдарның аразы ырак-ырак көстүр. Малчын бүрүзү азт-хөлдүг. Холда туткан дуранныг. Бо ажыл-агыйның дуржулгалыг малчыны эш Комбуй бисче уткуй чеваш кел чор. Оон холунда база дуран бар болду.

— Чайлагла а ш к ы н-даа эки-ле эртип тур. Эрткен кыжын соок, берге кыш болган болгай. Ону шыдажып эрткен бо хамык мал күш-деңгилдени ап, семирип турар-дыр, ам сиген кезилдезинче киреривис бо — деп, ол хойжу чугаалайдыр.

Дүштекниң он ийи шакта малчынның кадарган хойлары өдекче кирип келген. Мында чеди чүс баш аныяк хой бар. Ол үеде сут дажыглаар машина база келди. Улуг досказарда эргилей берген сутну черже төпкеш, чаа эккелген сутну ынаар куттулар.

Хойжу бригаданың удуртукчузу Энне Ширшинович Дирчинчап-биле чугаалады берливис. Чайлаглаашкынның организастыг чоруп турарын ол дыңнатты.

Бо бригаданың 16 коданында тос муң ажыг баш хой бар. Оон акгыда бар кодан чылгы база бар, Ажыл-агыйның малын, оон баш санын өстүрер, продуктулуг чоруун бедидер дээш чедиишкиннинг ажылдап келген шалыпчы хойжуларны ол ыдаан. Дамчай Дамдын-оолду ап көрээл. Хой ажылынга 16 чыл болган. Чүс баш төрүүр хойга онааштыр 100—104 хураганнарны менди өстүрүп ап келген.

Совхозта аныяк малчынарның аразында калбарган социалистиг чарыштың тиилекчизи Долгар Авай-оол база бедик көргүзүглерлиг. Чүс баштан чүс хураганны алган. Ол ышкаш аныяк хойжу Чыкай Окчааны адаалар. Бо малчыннар онгу беш чылдың ийиги чылының планнын даалгаларын болгаш бедиткен социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиннинг күүседиш, Улуг Октябрьның алдан чыл оюн күш-ажылчы белектер-биле уткуур дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар. Эрткен беш чылдарның шалыпчызы, ажыл-агыйның мурнакчы малчыны Дамдыш-оол Дамчай «Хүндүлелдиг Демдээ» орденниг, оон өөнүн эзэн Акмаа Дамчай база мурнакчы малчын.

Бо бригаданың малчыннары мал чеминиң белеткеличе кирген. 300 ажыг тонна сигенни белеткеп адыры-биле Сөөлчер-Бажыче, Кара-Сугже, Ак-Адырже сигеН кезер, будук-бүрү белеткээр бригадалар үүшкеН.

О. ОХЕМЧИК.

ССРЭ КОНСТИТУЦИЯЗЫ *төлевилелди чугаалажып тур бис*

ЭРГЕЛЕРНИ ДОЛУ АЖЫГЛАВЫШААН

ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелдиниң 7 үүлүндө профессионалдар эвилелдери... болгаш оске-даа хой-ниити организациялары боттарының уставтарында соруглаларга аүүштүр күрүүе болгаш ниитилел ажыл-херектерин эргелеп башкарарынга, политиктиг, ажыл-агыйжы болгаш социал-культура айтырыгларын шиитпирлээрге киржир дээрзин айтын турар. Ажылчы чоннарның эр массалыг организациязы профэвилелдерге ол эргелерни ажыглавышаан, күүрүүе болгаш хой-ниитиниң ажыл-херектерин база будурулгени эргелеп башкарарынга киржир, ажылчы чоннарның ортузунга коммунистиг кижизидилгенин айтырыгларын шиитпирлежир талазы-биле аажок узуг ажылды чорудуп турар.

Тыва АССР-ниң профэвилелдерининг ажыл-чорудулгазын-на маалаа холбаштыр хой-ниитилерни көргүзүп болур. Амгы үеде республиканың профэвилелдери 93 мүн ажыг кежигүннерни каттыштырып турар. Олар күрүнеңиг болгаш хой-ниитилиг ажыл-хереже эргелеп башкарарынга база политиктиг болгаш ажыл-агыйжы соруглаларны шиитпирлээрге идепкейлиг киржип турар. Чижээ, чер-чер Советтерниң бо чылын эткен сонгулдаларынга доорай, район база суур, кодээ Советтерге сонгуткан 3582 депутаттарның шүүтүүзү профэвилел кежигүннери. Оларның хой-нуруузу ажылчыннар.

Амгы үеде ажылчың комитеттериң болгаш месткомнарның составында сонгуткан беш мүн ажыг кижиниң 90 ажыг хуузу ажылчыннар, оларның 81 хире хуузу дээди болгаш ортумак эртембиг.

Будурулгени эргелеп башкарарынга ажылчы чоннарны киржиттиреринің бир чугула хевири будурулгенин доктаамал ажылдаар човулел хуралдары болур. Амгы үеде бисте 3 мүн ажыг кижи хаара туттунган доктаамал ажылдаар 81 мүнүг хуралдар будурулгеш, социал хөгжүдүүнүң, культураның, амыдырал-чуртталгазының эң чугула айтырыгларын шиитпирлежир турар.

Ажылчың инициативазы бүгү талаалыг деткин, калбартыры, ажылдап турар кижилерниң чогаадыкчы тывынгыр чорудуп кларедиң, байланыдарынга эргежок чугула таарымчалыг байдалды тургузары —профэвилел комитеттериңиң бир кол соруглазы. Тываның профэвилелдериниң бо талазы-биле чорутқан ажылының түүнелинге ажылчыннарның чаартыкчы, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы улам калбарын турар. Амгы үеде бисте чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның Бүгү-эвилел инициативазы бүгү талаалыг деткин, калбартыры, ажылдап турар кижилерниң чогаадыкчы тывынгыр чорудуп кларедиң, байланыдарынга эргежок чугула таарымчалыг байдалды тургузары —профэвилел комитеттериңиң бир кол соруглазы. Тываның профэвилелдериниң бо талазы-биле чорутқан ажылының түүнелинге ажылчыннарның чаартыкчы, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы улам калбарын турар. Амгы үеде бисте чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның Бүгү-эвилел инициативазы боттандырып турар ук ажылдың ужур-утказы мындыг: кижи бүрүзүнге чедип турган ажылдаар, оларны ниитилелге ажыктыг ажылга болгаш хой-ниити амыдыралынга хаара тудар. Кижизидилге ажылын бирги чергенни кылдыр көрбүшаан, агитквартираларның организаторлары чурттакчы чоннуң культура-амыдырал айтырыгларынче, оон негелде-хереглеринче доктаамал кичээнгейни салын турар.

Улуг-даа, бичии-даа айтырыгны шиитпирлээрде эвес агитквартираның харыылап турар девискээринде чурттап турар кижилерни калбаа-биле киириштирин турары ажылдың ажыктыг чорудуп бедидип турар. Оон уламындан бо массалыг организацияның ажылы чонга тодаргай билдингир болгаш чедингир боп турар. Көдээ черлерде партия организациялары идей-кижизидилгелиг ажылды чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырарда ук мурнунда туруп турар соруглалар-биле сырый холбаштырып турарын эки дуржулга деп саналар апаар. Ынчангаш күш-ажылдан хоорук байдалда турар кижилер — пенсионерлер, өг-бүдүлерниң хөрөөжен эдлери, алаңда уруглар ниитилелге ажыктыг ажылга хаара туттунуп турар. Масса-биле харылзааны быжыглаарынче, кижи бүрүзү-биле тус-тус жылдаарынче кичээнгейни кошкатнаның партия чугула соруглаларының бирээзи деп саналар турар. Ажылчы чоннарның чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырын турар ажылдың чамдык хевирлерине, аргаларына доктаап көрейн.

ЧЕДИИШКИННИҢ ҮНДЕЗИНИ

Чурттап турар черииниң аайы-биле ажылдың организастаашкынының эн-не аптаг хевири—агитквартиралар, агиткварталдар болгаш микрорайоннар боп турар. Микрорайоннар республиканың улуг суурларында болгаш хоорайларында тургустунган болгаш оларның харыылап турар девискээри улуг, организастыг структуразы база бир янзы.

Тываның көдээ районларында агитквартираларны чурттакчылыг суурларның бажыңнарын (анда чурттап турар кижилерниң санын барымдаалап) 10-15-20 кылдыр хуваай тургузун турар. Бажыңнарны мындыг янзылыг хуваарда сонгулда участоктарын азы депутаттар болуктериниң хамаарыкыр черлерин барымдаалаң турары кончуг таарымчалыг. Агитквартираларга дуулеге ажыктыг ажылга хаара туттунуп турар. Масса-биле харылзааны быжыглаарынче, кижи бүрүзү-биле тус-тус жылдаарынче кичээнгейни кошкатнаның партия чугула соруглаларының бирээзи деп саналар турар. Ажылчы чоннарның чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырын турар ажылдың чамдык хевирлерине, аргаларына доктаап көрейн.

ЧЕДИИШКИННИҢ ҮНДЕЗИНИ

Чурттап турар черииниң аайы-биле ажылдың организастаашкынының эн-не аптаг хевири—агитквартиралар, агиткварталдар болгаш микрорайоннар боп турар. Микрорайоннар республиканың улуг суурларында болгаш хоорайларында тургустунган болгаш оларның харыылап турар девискээри улуг, организастыг структуразы база бир янзы.

Тываның көдээ районларында агитквартираларны чурттакчылыг суурларның бажыңнарын (анда чурттап турар кижилерниң санын барымдаалап) 10-15-20 кылдыр хуваай тургузун турар. Бажыңнарны мындыг янзылыг хуваарда сонгулда участоктарын азы депутаттар болуктериниң хамаарыкыр черлерин барымдаалаң турары кончуг таарымчалыг. Агитквартираларга дуулеге ажыктыг ажылга хаара туттунган турарын өөренип көөрү болур. Үндүрүп турар хана солунларынга, агитхуудустарынга мурнакчыларны мактап, олутпай чалгаалаларны сонгалап илередип турары кончуг дээштиг. Бо айтырыгларны эш хуунуң беседаларынга доктаамал чугаалажыры чаңчыл апар чыдар. Ажыл-агыйның мурнакчылары, районунуң ат-суралыг кижилери-биле ужуражылгаларны, дуржулга солчулгаларын доктаамал организастап, арагалаар, хой-ниитиниң корум-чурумун үрээр, оорлаар кижилер-биле тускай ажылды чорудуп турары агитквартиралардың ажылында эки чүүл болур.

Республиканың чамдык районларының суурларында доктаамал ажыл чон азы хууда ажылын кылыксаар кижилер бар болгулаар. Оларны эде кижизидип алырынга агитквартираларның ролю улуг. Ылангыя көдээ ажыл-агыйның эдлеглиг кампанияларының үезинде — сиген, тараа ажаалдазының, мал кыштагаашкынының үезинде ажыл кылып шыдаар кижилериниң барык шуптузун совхоз будурулгезинге хаара тудуп турар. Эрткен чылын Барыын-Хемчик районга 79 агитквартирата хамаарышкан бажыңнарның хөрөөжен эдлери болгаш пенсионерлери сиген белеткелиңге киришкен. Улуг-Хемниң агитквартиралары 115 хойжуун бажыңын чугайлап, 35 хой кажаазын аштаан болгаш 50 лекцияны номчун, 15 концертти көргүскен. Мал солдаашкынының үезинде 300 кижини саманщиттеткен.

Тес-Хемниң агитквартиралары хой кыргылдазынга идепкейлиг киржип турар. Чамдык районнарның агитквартиралары тус-тус фермаларны, малчыннар кыштагларын хуваажып алган ажылдан турар.

Чер-черде партия, совет органнар ажыл-агый кампанияларының үезинде агитквартираларга тодаргай даалгаларны берип турары чурттакчы чоннуң ниитилелге ажыктыг ажылга хаара тударынга эки салдарны чедирип турар. Бо практиканы чер болгаңга пептерлиг чугула.

ПОЛИТИКТИГ БИЛИГНИ — КИЖИ БҮРҮЗҮНГЕ

Чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле политиктиг чырыдышкынының янзы-бүрү хевирлерин организастап турган, кижилерниң идей-политиктиг кижизидилгезин экижидер хереке агитквартираларның идепкейлиг киржин турары оларның ажылының бир онзагай чүүлү болур.

Ленинчи номчулгалар, аас журналдары, темалыг кежээлер, политболгумнер болгаш оон-даа оске хевирлерге партияның чугула документилерин хаңзы-биле өөренип турар. Партия, комсомолдун политиктиг чырыдышкынының, экономиктиг өөредилгениң системазы-биле черелештир агитквартиралар партия ТК-ның пленумнарының ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң сессияларының материалдарын өөренир болгумнерни, лекторийлерни чүс-чүү-биле организастары чаңчыл апаргаң. Амгы үеде агитквартиралар боттарының ажылын партияның XXV съездизиниң материалдарын болгаш ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин калбаа-биле өөренирге угландырган. Ол соруулга-биле Тес-Хемниң агитквартиралары 8 лекторийни немей тургускан.

Лекция пропагандазын калбартырынга агитквартиралар холчок эптиг. Ылангыя амгы политика дугайында, педагогика, хоойлу-дурум болгаш медицина талазы-биле лекция, беседаларны чон улуг сонуургал-биле дыннап турар.

«Баранын» совхозунда төвүнде агитквартираларга массо-политиктиг ажылдарны янзы-бүрү темаларга солун кылдыр чорудуп келген. 1976 чылда «Малчын» агитквартира «Кижилиг кижи деп кымыл» деп диспутту. «Отчугаш» агитквартира В. Закрутиниң «Ажыралдыг ие» деп номунга номчулга конференциязын, «Мажалык» агитквартира «Күш-ажыл кижиниң каастаар» деп темалыг кежээни эрттирген.

Агитквартираларда быжыглаттынган агитаторлар болгаш политинформаторлар боттарының участокторында чурттап турар кижилерни чурттаа, республикада база даштыкыда болуп турар чугула болуушкуннар-биле таныштырып турар. Партия организациялары агитаторларны болгаш политинформаторларны чыын, чамдык чугула айтырыглар талазы-биле сүмелерге кадып, партияның үстүү органдарының айтымышкынарын оларга таныдыктар берип турар.

ИЙИГИ ЧЕРДЕ КИРГЕН

Чай шаг дужүп, чечек-чимис арга-алаакты шыва ап, өөт-сиген элбей бергенде хойжу кижиниң ажылы шөлөөн, белен апаар дээр болза, черде база шын эвес. Кыштың соогун ажып, частың коргурум-хаттыг үезин эртип алырга-даа, ниитиниң малын малдап орар кижиге кайы шөлөөдеп дыштаныр үе турар ийик. Харын-даа харлыг, соок кышка улур ыяк белеткелдин үезин ол. Он дөрт чыл хойжулап келген Чалгын-оол Сундуевич Ооржак бодунуң ажылының кол утказын ол кылдыр биле берген. Ону чүге ол кол чүүл кылдыр санап чоруурул?

Ону ол ынчаар санай бээр, харын чамдыкта аныяк хойжуларга чагын-сургай бээр кылдыр амыдырал өөредип каап. Хойжу кижиниң оске улуска бодуун ышкын кылдыр сагындырар чымыштыг ижи аап.

Оон бээр ийи чартык чыл ажа берген. 1975 чылдың кыжынында ол Бугалыг-Бут деп черге турган. Февраль ай чаала эгелээн. Хар-даа улуг, сооклада күштүг кыш турган. Оон кадында кыштатта эккен каан мал чеми үзүктелир чеде берген. Чайын кандаашкын болганындан өөт-сиген эки-ле үнүп ыыдаваан. Коданда мал каракка коозуулдур-ле ырыш-доруп эгелээн. Черле ынчаш ыныг кыш кандыг-даа малга берге, ылангыя хар улугда өөт тын чиирі чүүдеп дора, даваанары тастай бээр, соокка-даа алыптар. Ол хүннерде Чалгын-оол Сундуевич чүүү бодап, сагынмаан дээр. «Кыштың соогунда мал кадарып чадап каап, оларны өске кижиге дужаап бээрге ат-алдарга багай, арынүүрге чүдек ыйнаан. Шупту өлүп турып берзе — база-ла дөмей. Кады-кожа чоңу бактың багы кижи дээр-ле болгай». Ол ынчаар бодап келгеш чоңу, кожа-хелбээ эш-өөрү турда черле ажырбас деп түүнелге келген. «Чаңгызы—хойу дээш, а хойу—чаңгызы дээш» деп совет амыдыралдың негелдези бар болгай кылдыр бодап орган. Тургустунуп келген бергеш ол чанында хойжуларның дузазы-биле ажып эртер деп шиитпирлеп алган. Ол бир хүн кожазында Саваанын аалынга чеде берген.

Ажыл-ижин сонуургажып, амыр-мендизин солчуп, өлүп хөөрешкеннер.

— Силерниңнге ток чугула херектиг келдим. Мал амдыызында хүр турар чүве-дир. Ынчалза-даа арганныг, семистиг апарды. Кыштат чоогунда одар-белчиреим эвээш, өөт-сиген эки үнмээн тайыс болган. Силерниң кыштаалар чанында сарыг сигениг чер бар ийин. Ону ажыглаан көрзүмзе кандыгыл?—деп, Чалгын-оол Сундуевич кожазыдан дилээн.

— Кодан башка дээрден башка, чангыс аалдың улузудур бис. Ону хунаажын кампаар бис. Оъдуп кампан, хоюнку таарыштыр кадарар болзуна делгем-даа, ыжык-даа чердир ыныг чугаа-биле чошпээрежир кижи-дир мен—деп, Сапаа кожазының берге байдалын баш удур билгеп дег харылаан.

Чалгын-оол Сундуевич оон бээр-ле чайгы үени аажок ажыглаар апаргаң. Аяс хүннерни ол халас эрттирбес: сигенширбилин кезин белеткээн, курган өдээн болген турар. Ол хой, хураган кажааларын чайлаглан көжер мурнунда септеп, көрженни хооруп алыр. Бир кол чүве, чайгы оларны чоп ажыглаан, серини оттуг черлерге малды ыяк семиртин алыры дээрзин ол ам билир апаргаң.

Ниитиниң малын кадарып турар болганда, чалгаа-шуушпен эвес, а быжыг тура-сорук, бүдүүшүг мөзүлүг, ниитиниң хергээ дээш хууда бедик харыысалга негеттинер деп чүвени ол бирги чергенни чугула айтырыглары кылдыр санап чоруур. Ынчангаш бодуун ол шынарларга чагыртын, хүлээгенде—күүседир, аааанда—эчзанге чедирер бүдүүшүг төлептиг зажы-чаны-биле совхоз ажылчыннарының хүндүткелин чаалап алган ужуру-даа ында. «Шекпээр» совхозта партком секретары Мандат-оол Бичеөөловуч Кара-Сал оларның дугайын мынча дээр;

— Чалгын-оол Сундуевич Ооржактың эки талалары — ажыл-ишчизинде, төлептиг мөзүлүүнде, кижизиг биче сеткилдиинде, харыысалгалыг чоруунда кылдыр сапаар мен.

Шынан-ла ол мөзүлүннер ында бар. Ындыг болган оон чыл бүрүде күш-ажылчы коргуузулери-даа бедик болуп турар. Чалгын-оол Сундуевич 1971 чылдан бээр чүс хойданна 90-дан эвээш хураган ап көрбөөн. А дүк планын база-ла ажыр күүседип, хой бүрүзүндеп ийи килограммдан хой дүктү кыргын ап, төрөөн совхозунга дужаап турар. Бир чылда ортумаа-биле үш чүс хире хураганны ажыг үүүн берип турган кылдыр санаар болаа, ол эрткен он дорт чыл дургузунда 4200 хураган өстүрүп берген-дир. Мыя бо сан-туя белин оон ажыл-агыйга кайы хире орулга киргенин бадыткат турар тодаргай барымдаа ышканыл.

Хойжунуң өг-бүлези улуг. Шупту он бир уруглуг. Өгүүн хөрөөжен эээн—Чызынмаа Ондураевна Ооржак—Маадыр-ие. Ада кижи болганда Чалгын-оол Сундуевич уругларының кижизидилгезинче кол кичээнгейни угландырып, ургулчу сагын салын чоруур. Чаш кижини кижизидериннге бир чугула чүүл болза, өгүүн эр эзиниң хууда төлептиг үлегер-чижээ, бүдүүшүг мөзү-шынары кылдыр ол сакап чоруур. Ынчангаш ол уругларынга бодуунуң чүгле эки маңын коргуузуп, улус-биле чугаалажырда эвилеп, хүндүлээчели-биле үлегер болуп, уругларынга бо талазы-биле чагыг-сүмезин берип турар. База бир чугула айтырыг болза, бичии кижилерни күш-ажылга дадыктырып, аваа хандыкшыдары дээрзин ол база-ла утпайн келген. Ынчангаш оон оолдар, кыстары бичизинден тура-ла күш-ажылды хүндүлеп билир ыныг өзүн келгеннер. Ылангыя маваа ие кижи—Чызынмаа Ондураевнаның улуг кижилгезин утпас ужуруг бис. Хөрөөжен кижи өг-бүледе амыдыралдың каастакчызы, тодаргайлаарга, бүгү сагыш-сеткилдин зажы-чаның хевирлекчизи болганда, Чызынмаа Ондураевна Борбак-оол, Көгел-оол, Коңгар-оол, Эрес-оол, Кызыл-оол, Саша, Дарья, Саида, Тамара болгаш өске-даа уругларын кижизидериннге хой кужүн, энергиязын үндүрген.

Бо ийиралдыг өг-бүленің амыдыралы, ажыл-ижи совхозунуң, төрөөн Тываазының, улуг чуртунуң хөгжүлдезин, чечентелиишкинин-биле тудуш холбаалыг. Оларның дугайында партия, чазак сагыш салып турар. А олар боттарының эдлеринде ак сеткилдиг, кызымак ажылы-биле хой малды өстүрүп, совхозунуң экономиктиг күчүкүзүн быжыглаарынга эвээш-биче-даа бол үлүүн киирип чоруурлар.

Бо чаагай үзел-бодалдарны, кижилерни эргелерин, хүлээлгелерин чаа Конституциязының төлевилелинде улам тодаргайлап айтын турар. Орта сорук кирген өг-бүле Улуг Октябрьның алдан чылынга уткуштур бедик харыысалгалыг ажылдаарын хүлээнип алган. Чалгын-оол Ооржак районда атсураглыг хойжу Кур-Седи Ооржакты чарышка кыйыртган, ашкан. Ол чүс-хойга онаштыр 100 хураганны алган, Шекпээрниң хойжуларының чарыжында ийиги черни алган.

К. ХЕРТЕК.

Барыын-Хемчик район.

Кызыл районда «Кара-Хаак» совхозтуң хоочун малчыннарының бирээзи Ондар Шадыпович Самбуу онгу беш чылдың ийиги чылының эткен айларында базда эки ажылаан. Оон кодаанында төрүүр дөрт чүс ажыг баш хой бар. Ол чүс баш хойга онаштыр 95 хураганны алган.

ЧУРУКТА: Ондар Самбуу.

К. КУУЛАРНЫҢ фотозу.

Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинадында рудник тывар черден үүрмектеп-сорттаар комплекске руда сөөртүр 27 тонна чүк сөөртүр БелАЗ-540 деп самосвалдарның чолаачылары В. Моисеев биле Г. Карпов олар социалистиг чарыштың тивлекчилери болуп турарлар.

Бо мурнакчылар эдлеглиг үлүүн 2-3 катап ажыр күүседип келгеннер. Оон түүнелинде коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Григорий Лаврентьевич Карпов онгу беш чылдың баштайгы ийи чылының планын күүседипкен.

ЧУРУКТА: транспорт цехинин мурнакчы чолаачылары В. З. Моисеев биле Г. Л. Карпов.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

БЕДИК КӨРГҮЗҮҮГЛЕРЛИГ АЖЫЛДААР

Республиканың чурт үлетпүрүүнүң эргелелинин ажыл-ишчилери кызымак ажылдап, чыл эзезинден бээр продукция сайгарарының-даа, ниити продукция будурериниң-даа планнарын күүсеткен. Күш-ажылдың будурукчулуунуң планы ажыр күүсеттинген болгаш ортумак ажыл төлевириңден 5,2 хуу үлүг. Ол чорук будурулгеге ажылчыннар саны ковудетпейн, харын-даа 12 кижини өске ажылче хостап, күш-ажылдың будурукчулуун бедиткениңден чедип алдынган. Ылангыя Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады (директору С. Карманович), Кызылдың мебель фабриказы (директору В. Румянцев) чыл эзезинден бээр планнар онаалдаларын доктаамал ажыр күүседип келген.

Ажылынга мергежээн, чоннуң хүндүткелин чаалап алган мурнакчылар эргелелдің коллективтериңде хой. Оларга Кызылдың мебель фабриказында бригадир, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутады, «Хүндүлелдің Демдээ» орденниг Т. Манова, Чадаананың райүлетпүр комбинадының чолаачызы Д. Билик, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының столяр-станочниги М. Ооржак, мебель фабриказының столяры Б. Синнельников болгаш оон-даа өске хой-хой мурнакчылары хамаарыштырын болур.

Ажылда чедишкиннер хой. Ынчалза-даа, продукциязы сайгарар, ону будурериң ковудедир талазы-биле планнар онаалдаларны ийиги эргелел күүседип турай-даа, доктаамал бедик көргүзүүглерлиг ажылдаарын оон бүгү коллективтери чедип албаның эргелелдің чоокта чаа болуп эткен партия-ажыл-агый активзиниң хуралынга чугаалашкан.

Сарыг-Септин райүлетпүр комбинады продукция сайгарының, ону будурериниң талазы-биле кварталдың-даа, чартык чылдың-даа планнарын күүсетиптээн.

Тываның райүлетпүр комбинады чартык чылда алган социалистиг хүлээлгелерин күүсетпээнинден күрүнеге 5 мүн рубльдин продукциязын чедир бербээн.

Республиканың садыг четкилериннче башың ниитиниң хереклеелдери, малчыннарның хереглээри национал угулаалыг аптаралар, өглерге салыр бичии сандайлар дээш культура амыдыралдың өскедаа бараанындары кончуг ховар көрүп турар.

Чурт үлетпүрүүнүң эргелели Улуг Октябрьның 60 чылынга уткуштур алган хүлээлгелерин күүседир дээш кызымак ажылдан турарын демдеглеп, оон чамдык коллективтериниң четпес ажылдан турарынга доктаавышаан, чоннуң негелде хереглелин хандырары-биле эргелелдің ажыл-ишчилериниң мурнунда салдынган соруулгаларның дугайын журалдың киржикчилери чугаалашкан.

М. КАЛЧАН.

Чурттап турар черииниң аайы-биле

ИДЕОЛОГИЯ АЖЫЛЫНЫҢ

Тывага агитквартиралар тургустунуп эгелээнден бээр оч чыл ажып турар. Бо үениң иштинде олар партия организацияларының чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле идеологтуг ажылын чорударының чугула төптери апаргылаан. Бо талазы-биле элээн дуржулганы мөөннеп алгылаан партия организациялары эвээш эвес.

Ынчалзажок чамдык партия организациялары идеологтуг ажылдың бо чугула хевиринче амдыгаа дээр шоолуг сагыш салбайн, харын-даа ону чүгле хөрөөженнер човулелдериниң хүлээлгези кылдыр көрүп турар.

Моон адаанда төвүү эртемниниң кандидады А. Канзайның партия организацияларының чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле ажылының дугайында үүлүүн парладывыс. Ук ажыл-биле холбашкан кижилер бо талазы-биле боттарының санал-оналын киирип, редакцияже чагаалар бижиир боор дээрзинге идегедивис.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезин комплекстиг чорударының чугулазын партияның XXV съездизи онзалап демдеглээн.

Чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырып турар идей-кижизидилгелиг болгаш культура-чырыдышкын ажылының арга, хевирлерин улам ыыдай сайыырагайжыдар дээш республиканың көдээ партия организациялары сөөлгү чылдарда элээн хемчегларни ап чоруткан. Чижээларге, бүгү көдээ суурларда агитквартиралар тургустунган, оларның саны эм бир мүн ажа берген.

Агитквартиралар сөөлгү он чылдарның дургузунда бисте эң пентерелгей апаргаң. Кижизидилге ажылының бо хевири мындыг кыска үеним дургузунда кончаң пентергей апаргаң болгаш партия организацияларының идеологтуг ажылында көскү черни эзелей бергенин деп айтыыр турустунуп көөр. Кижилерниң чурттап турар черииниң аайы-биле ажылды ажыл-агыйларның боттандырып турар ук ажылдың ужур-утказы мындыг: кижи бүрүзүнге чедип турган ажылдаар, оларны ниитилелге ажыктыг ажылга болгаш хой-ниити амыдыралынга хаара тудар. Кижизидилге ажылын бирги чергенни кылдыр көрбүшаан, агитквартиралардың организаторлары чурттакчы чоннуң культура-амыдырал айтырыгларынче, оон негелде-хереглелдеринче доктаамал кичээнгейни салын турар.

Улуг-даа, бичии-даа айтырыгны шиитпирлээрде эвээ агитквартираның харыылап турар девискээринде чурттап турар кижилерни калбаа-биле киириштирин турары ажылдың ажыктыг чорудуп бедидип турар. Оон уламындан бо массалыг организацияның ажылы чонга тодаргай билдингир болгаш чедингир боп турар. Көдээ черлерде партия организациялары идей-кижизидилгелиг ажылды чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырарда ук мурнунда туруп турар соруулгалар-биле сырый холбаштырып турарын эки дуржулга деп саналар апаар. Ынчангаш күш-ажылдан хоорук байдалда турар кижилер — пенсионерлер, өг-бүдүлерниң хөрөөжен эдлери, алаңда уруглар ниитилелге ажыктыг ажылга хаара туттунуп турар. Масса-биле харылзааны быжыглаарынче, кижи бүрүзү-биле тус-тус жылдаарынче кичээнгейни кошкатнаның партия чугула соруулгаларының бирээзи деп саналар турар. Ажылчы чоннарның чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырын турар ажылдың чамдык хевирлерине, аргаларына доктаап көрейн.

ЧЕДИИШКИННИҢ ҮНДЕЗИНИ

Чурттап турар черииниң аайы-биле ажылдың организастаашкынының эн-не аптаг хевири—агитквартиралар, агиткварталдар болгаш микрорайоннар боп турар. Микрорайоннар республиканың улуг суурларында болгаш хоорайларында тургустунган болгаш оларның харыылап турар девискээри улуг, организастыг структуразы база бир янзы.

Тываның көдээ районларында агитквартираларны чурттакчылыг суурларның бажыңнарын (анда чурттап турар кижилерниң санын барымдаалап) 10-15-20 кылдыр хуваай тургузун турар. Бажыңнарны мындыг янзылыг хуваарда сонгулда участоктарын азы депутаттар болуктериниң хамаарыкыр черлерин барымдаалаң турары кончуг таарымчалыг. Агитквартираларга дуулеге ажыктыг ажылга хаара туттунуп турар. Масса-биле харылзааны быжыглаарынче, кижи бүрүзү-биле тус-тус жылдаарынче кичээнгейни кошкатнаның партия чугула соруулгаларының бирээзи деп саналар турар. Ажылчы чоннарның чурттап турар черииниң аайы-биле боттандырын турар ажылдың чамдык хевирлерине, аргаларына доктаап көрейн.

ЧЕДИИШКИННИҢ ҮНДЕЗИНИ

Чурттап турар черииниң аайы-биле ажылдың организастаашкынының эн-не аптаг хевири—агитквартиралар, агиткварталдар болгаш микрорайоннар боп турар. Микрорайоннар республиканың улуг суурларында болгаш хоорайларында тургустунган болгаш оларның харыылап турар девискээри улуг, организастыг структуразы база бир янзы.

Тываның көдээ районларында агитквартираларны чурттакчылыг суурларның бажыңнарын (анда чурттап турар кижилерниң санын барымдаалап) 10-15-20 кылдыр хуваай тургузун турар. Бажыңнарны мындыг янзылыг хуваарда сонгулда участоктарын азы депутаттар болуктериниң хамаарыкыр черлерин барымдаалаң турары кончуг таарымчалыг. Агитквартираларга дуулеге ажыктыг ажылга хаара туттунган турарын өөренип көөрү болур. Үндүрүп турар хана солунларынга, агитхуудустарынга мурнакчыларны мактап, олутпай чалгаалаларны сонгалап илередип турары кончуг дээштиг. Бо айтырыгларны эш хуунуң беседаларынга доктаамал чугаалажыры чаңчыл апар чыдар. Ажыл-агыйның мурнакчылары, районунуң ат-суралыг кижилери-биле ужуражылгаларны, дуржулга солчулгаларын доктаамал организастап, арагалаар, хой-ниитиниң корум-чурумун үрээр, оорлаар кижилер-биле тускай ажылды чорудуп турары агитквартиралардың ажылында эки чүүл болур.

Республиканың чамдык районларының суурларында доктаамал ажыл чон азы хууда ажылын кылыксаар кижилер бар болгулаар. Оларны эде кижизидип алырынга агитквартираларның ролю улуг. Ылангыя көдээ ажыл-агыйның эдлеглиг кампанияларының үезинде — сиген, тараа ажаалдазының, мал кыштагаашкынының үезинде ажыл кылып шыдаар кижилериниң барык шуптузун совхоз будурулгезинге хаара тудуп турар. Эрткен чылын Барыын-Хемчик районга 79 агитквартирата хамаарышкан бажыңнарның хөрөөжен эдлери болгаш пенсионерлери сиген белеткелиңге киришкен. Улуг-Хемниң агитквартиралары 115 хойжуунуң бажыңын чугайлап, 35 хой кажаазын аштаан болгаш 50 лекцияны номчун, 15 концертти көргүскен. Мал солдаашкынының үезинде 300 кижини саманщиттеткен.

Тес-Хемниң агитквартиралары хой кыргылдазынга идепкейлиг киржин турар. Чамдык районнарның агитквартиралары тус-тус фермаларны, малчыннар кыштагларын хуваажып алган ажылдан турар.

Чер-черде партия, совет органнар ажыл-агый кампанияларының үезинде агитквартираларга тодаргай даалгаларны берип турары чурттакчы чоннуң ниитилелге ажыктыг ажылга хаара тударынга эки салдарны чедирип турар. Бо практиканы чер болгаңга пептерлиг чугула.

ПОЛИТИКТИГ БИЛИГНИ — КИЖИ БҮРҮЗҮНГЕ

Чоннуң чурттап турар черииниң аайы-биле политиктиг чырыдышкынының янзы-бүрү хевирлерин организастап турган, кижилерниң идей-политиктиг кижизидилгезин экижидер хереке агитквартираларның идепкейлиг киржин турары оларның ажылының бир онзагай чүүлү болур.

Ленинчи номчулгалар, аас журналдары, темалыг кежээлер, политболгумнер болгаш оон-даа оске хевирлерге партияның чугула документилерин хаңзы-биле өөренип турар. Партия, комсомолдун политиктиг чырыдышкынының, экономиктиг өөредилгениң системазы-биле черелештир агитквартиралар партия ТК-ның пленумнарының ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң сессияларының материалдарын өөренир болгумнерни, лекторийлерни чүс-чүү-биле организастары чаңчыл апаргаң. Амгы үеде агитквартиралар боттарының ажылын партияның XXV съездизиниң материалдарын болгаш ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин калбаа-биле өөренирге угландырган. Ол соруулга-биле Тес-Хемниң агитквартиралары 8 лекторийни немей тургускан.

Лекция пропагандазын калбартырынга агитквартиралар холчок эптиг. Ылангыя амгы политика дугайында, педагогика, хоойлу-дурум болгаш медицина талазы-биле лекция, беседаларны чон улуг сонуургал-биле дыннап турар.

«Баранын» совхозунда төвүнде агитквартираларга массо-политиктиг ажылдарны янзы-бүрү темаларга солун кылдыр чорудуп келген. 1976 чылда «Малчын» агитквартира «Кижилиг кижи деп кымыл» деп диспутту. «Отчугаш» агитквартира В. Закрутиниң «Ажыралдыг ие» деп номунга номчулга конференциязын, «Мажалык» агитквартира «Күш-ажыл кижиниң каастаар» деп темалыг кежээни эрттирген.

Агитквартираларда быжыглаттынган агитаторлар болгаш политинформаторлар боттарының участокторында чурттап турар кижилерни чурттаа, республикада база даштыкыда болуп турар чугула болуушкуннар-биле таныштырып турар. Партия организациялары агитаторларны болгаш политинформаторларны чыын, чамдык чугула айтырыглар талазы-биле сүмелерге кадып, партияның үстүү органдарының айтымышкынарын оларга таныдыктар берип турар.

Хөй ургларлыг иелерни „Иениң алдары“ орден-биле болгаш „Иениң медалы “медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээнинден шаңнаары болза:

Каа-Хем райондан
Чеди ургну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Прасковья Петровна **Фунтикова** — тараа хүлээп алыр пунктунуң ажылчыны.

Беш ургну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Чечекмаа Кунгаевна **Апын-оол** — «Бурунгазар» совхозтуң ажылчыны.

Кызыл райондан
Чеди ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Дөнгүр-кыс Байкараевна **Кара-оол** — «Х Улуг хурал» совхозтуң ажылчыны.

Арапан Ховалыговна **Ночук-ваа**—«Х Улуг хурал совхозтуң ажылчыны.

Доржан Байкараевна **Тас-оол** — «Х Улуг хурал» совхозтуң ажылчыны.

Окумаа Сендажыевна **Сарыг-лар** — «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыны.

Алды ургну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Александра Быстан-ооловна **Байкара** — Баян-Колдуң участок эмнелгезинің ажылчыны.

Беш ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Вера Хаажыкпановна **Монгуш** — «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыны.

Галина Ондаровна **Оруйгу** — «Х Улуг хурал» совхозтуң ажылчыны.

Екатерина Байкараевна **Чалыымаа** — «Х Улуг хурал» совхозтуң ажылчыны.

Мөңгүн-Тайга райондан
Тое ургну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң I чергези-биле

Дуйгун Мамбыштайевна **Салчак** — Мугур-Аксының ортумак школазының техажылчыны.

Сее ургну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Серепмаа Донгаковна **Овуундан** — СЭКП райкомунуң ажылчыны.

Чеди ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Чылбак Шожаловна **Хертек** —«Моген-Бүрен» совхозтуң ажылчыны.

Юлия Бичe-ооловна **Шожуу** —«Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Беш ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Лидия Байыр-ооловна **Доскаар** — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Федосья Конлукаевна **Монгуш**—Моген-Бүрен 8 чыл школазының башкызы.

Кара-кыс Досхаревна **Саая** — район эмнелгезинің техажылчыны.

Тойбу Адашевна **Самбыр-оол** — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Оюмаа Хомушкуевна **Хертек**—«Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Овур райондан
Тос ургну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң I чергези-биле

Дектегене Моргуй-ооловна **Ооржак**—«Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Сес ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Биче-кыс Модуй-ооловна **Куулар** — «Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Бавык Коштановна **Ооржак** —«Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Дыртый Маадыровна **Томур** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Хаанмаа Биче-ооловна **Тюлюш**—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Чеди ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Вера Кара-Шулуевна **Кара-Сал** — «Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Хакпазпак Арбын-ооловна **Монгуш** — «Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Чимизин Сончаевна **Монгуш** — «Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Пинер Маадыр-ооловна **Сат** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Алды ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы медальдың I чергези-биле

Мария Тюлюшевна **Докмит** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны

Наскыл Балдановна **Лопсан** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Бичин-Уруг Сапчи-Бидиповна **Монгуш** — «Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Бичин-Уруг Саалевна **Саая** —«Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Долба Донгаковна **Татьяты** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Беш ургну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Зоя Бууларовна **Баазан** — «Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Саара Кууларовна **Баазан**— «Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Чечек Монгушевна **Дамдын-оол** — «Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Белек Хомушкуевна **Кара-Сал** — «Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Кыдай Даваевна **Монгуш** — «Кызыл тук» совхозтуң ажылчыны.

Минчимаа Кежиковна **Монгуш**—«Коммунизмче орук» совхозтуң бухгалтери.

Зоя Делгеровна **Ооржак** — Саглы школазының техажылчыны.

(Уланчылыг).

делегей бо хүннерде

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

● **БЕЛГРАД.** Шылгарангай орус артист Ольга Сидовскаяга алдар болдуруп ооң ады-биле адаан чаа пассажир теплоходун Совет Эвилелинің чагыы-биле Краленицеде югослав судоверфиге тудуп тургускан. ССРЭ-же чорудары-биле ол верфиге тудуп тургускан ындыг серияның өске-даа теплоходтары ышкаш, ол база-ла 200 пассажирни болгаш 250 тонна чүүктү ап болур. Чаа судноның базар чери—Владивосток өртээли.

Советтер чуртунуң чагыглары-биле хөй чүк чүүктөр танкерлерни, курраг чүк чүдүрер, пассажирлер сөөртүр судноларны, янзы-бүрү тыртыкчыларны база эжиндиришкин хөрекселдерни Югославияның Социалистиг Федеративтиг Республиказында тургузуп турар. Совет чагыглар турум бүдүрүлге планнарын элээн каш чыл бурунгаар кылып тургузарының аргазын Югославияның судно тудуунуң бүдүрүлгелеринге берип турар.

● **БРЮССЕЛЬ.** Делегейнин дүшкүүрлүг өөрүүн чавырылдырарының политиказын деткен турарын Люксембургтуң чазааның даргазы Гастон Торн илергейлээн. Ам Европаның хөй-хөй чурттарынга чавырлыышкын негеттинин турар деп, «Интернешнл геральд трибюн» солунга интервьюзунга ол медеглээн.

АКШ-тың амгы администрациязының чамдык базымнары Вашингтон биле Барыын Европаның аразында харылзааларны «дыка дорайтаткан» деп, Люксембург чазактың баштыны демдеглээн.

● **ЛУАНДА.** Мурнунда даштыкы капиталга хамаарышып турган ийи ужар чүүл кампаниялың национализастаанының дугайын Ангола Улус Республиканың чазаа чарлаан. Анаяк республикага улуг ужур-дузалыг болуп турар агаар транспортунуң системазын эде тургузары эргежок чүгүде болган ужурунда ол хемчегин алган деп, «Жорнад ди Ангола» солун онзалап демдеглээн.

● **ПРАГА.** Чехословак гидротудугжулар республиканың хемнеринге дайын сөөлүнүң чылдарында 50 ажыг улуг плотиналарны дерип тургускан. Сонгу Чехияның Огрже хеминдө Нехранициниң плотиназы ЧССР-де болгаш бүгү Төп Европада эң-не улуг болуп турар. Ону дагларда тургускан болгаш канчаар-даа аажок нарын инженерлиг дериишкин болуп турар.

Амгы үеде Дунайга улуг плотиналы дерип тургузарынга белеткелди калбартып турар. Ону Братиславаның районунга Чехословакия биле Венгрия кады тургузар.

● **ВЕНА.** Австрияның кан кудар үлетиүрү берге үелерге таваржып турар. Бо чылын продукция үндүрери өзер боор деп бодап турда, харын-даа дыка кызырылган. Адырның бүдүрүлгелери бо чылдың бирги чартыында эрткен чылдың ол үеэнинге деңнээрге, иштики рынокка хереглээр чатыгларны 15 хуу эвээштн база экспорт чагыгларын 7 хуу эвээштн алган. Экономистерниң бодап турары-биле алырга, ындыг байдал келир чылын-даа хевээр артар.

● **АММАН.** Иорданияның мурнунда туруп турар эң-не негелделиг айтырыгларының бирээзи—национал кадрларны белеткээри. 1976—1980 чылдарда экономиканы хөгжүдүрүнің беш чыл планы ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларынга ажылдаар 150 муң мергежилдиг специалистерни белеткээрин баш удур көрүп турар.

Иорданияның национал кадрлар базазының калбартырынга Совет Эвилели деткимчени көргүзүп турар.

● **ТОКИО.** Японияның баштайгы метеорологтуг спутникин стационарлыг орбитажы чеңишкиниг салып үндүрген деп, космос делгемин шинчилээр талазы-биле национал эргелел дыңнаткан. Спутникти хөй удаа шенеп көргенинин соонда, Оожум океанның барыын талакы кезээнің кырында будуттар шинчээшкининиң фото-чуруктарын ол черже дамчыдып берип эгелээр деп, эргелелдің специалистери медеглээн.

● **ВАШИНГТОН.** АКШ-тың конгрезинің сенаты 1978 санхөө чылында шериг чарыгдалдарын 109,8 миллиард доллар хемчээлдиг кылдыр үүлдүү деп көрген.

Ооң мурнунда конгресстің төлөөлекчилер палатазы шериг чарыгдалдарын 110,1 миллиард доллар түүнүне чүүлдүү деп көрген турган, ынчангаш чарыгдалдарның карышкаан сенаттың база төлөөлекчилер палатазының түскай төлөөлекчилериниң каттышкан чөвүлел хуралынга аайлап-таарыштырар апаар.

Беш «В-1» бомбардировщиктерни тургузарынга үнер чарыгдалдарны шериг чарыгдалдарындан казаан. Ынчалзажок ол бомбардировщик-биле холбешкан шинчилел ажылларын үргүлчүлээринге 442 миллион долларны тускайдан боорин сенат бадыткаан. (СЭТА).

НАТО-НУҢ АЙЫЫЛДЫГ ПЛАННАРЫ

БОНН. (СЭТА-ның корр.). Бременниң сонгу талазында Гарльштедтиң районунда америк шеригнин мотомеханизастаттынган бригадазының тургузары-биле кады (ында казармаларны, гаражтарны болгаш складтарны тудуп эгелээн) НАТО-нуң командылалы ГФР-ниң сонгу районнарынче Каттышкан Штаттардан база бир танк бригадазын эккэрин белеткей берген. «Вельт» солунуң июль 20-де дыңнатканы-биле алырга, чүс-чүс танкылар-биле, куяктыг транспортёрлар-биле база артиллерия-биле чепсеглентен ол кезекти Алдыы Саксонияга, Ганноверниң барыын талазынга районга тургузар.

Америк чаа шериг кезектерин ГФР-же эккеп турган НАТО-нуң чепсектиг күштерин өстүрүп турары ол черниң чурттакчы чонунуң киленгэшкинин база удурланыышкынын болдурган. Элээн каш ай бурунгаар Гарльштедтке «Гарльштедто эң чер» дээр хамааты эгелекчи чоруктун комитедин тургускан. Ол комитет Бременнин болгаш Бремен-Хафеннин чурттакчы чонунуң америк шериглерни тургузуп турарынга удурланган шимчээшкинин баштаан. Ол организацияның төлөөлекчилери НАТО-нуң командылалының хөделишкиннери Европа диннe улам-на типлеп бар чыдар чавырлыышкынче болгаш бот-боттарын билчиринче угланыышкыннарга долузу-биле удур деп, чаңгыс эвес удаа демдеглээннер.

А. ТЮПАЕВ.

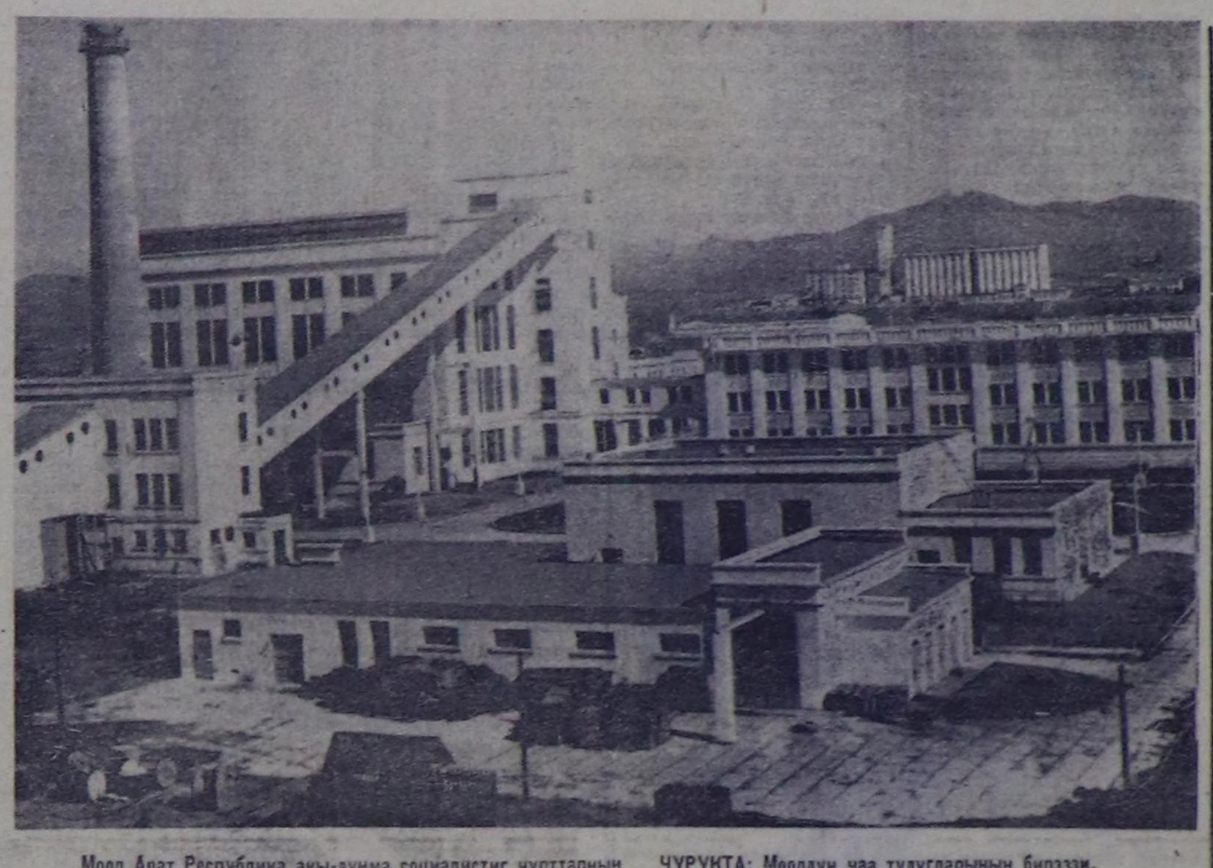

Моол Арат Республика акы-дуңма социалистиг чурттарның дузаламчызы-биле шапкын хөгжүп орар.

ЧУРУКТА: Моолдуң чаа тудугларының бирээзи. (Моолдуң телеграф агентилелиниң фотозу).

ИНДИЯНЫҢ ЧАА ПРЕЗИДЕНТИЗИ

ДЕЛИ. (СЭТА). Сонгукчулар төлөөлекчилериниң коллегизының бадылаан кара чаңгыс кандидаты болган ужурукда. Нилам Санджива Реддини бадылаашкын чокка-ла Индияның чаа президентизи кылдыр албан хуузу-биле чарлаан. Н. Санджива Реддиниң кандидатуразын чагырыкчы Джаната парти, эң улуг оппозициялыг партия Индий национал конгресс болгаш Индияның Коммунистиг кириштин өске-даа партиялар кады дешпиткен турган.

Коллегияның төлөөлекчизи Автар Сингх Рикхи Н. Санджива Реддини президент кылдыр чарлаан, өске бүгү кандидатуралар президент сонгуулдарының дугайында дүрүмнүң негелделеринге бүрүн хемчээли-биле дүүшпээн ужурунда олар хүлээтпиннеин барган деп медеглээн.

Индияның алдыгы президентинин дангырак бээринин өзуруштур эрге-дужаалдарны эдилеп келген. 1959 чылда Индий национал конгрессин даргазы болу берген. Элээн каш министр эрге-дужаалдарын эдилеп, парламентния улус палатазының спикери болуп турган. 1969 чылда Индий национал конгрессен үнген соонда, ол партиядан чарылган кезектің—Андхра-Прадеш штатка конгресс организациязының удуртукчузу апаргаан. Марта бүгү-ниитин сонгуулдаларга Джаната парти типлээн соонда улус палатазынга сонгуткан болгаш спикер болу берген.

Июль революциязының идеалдарын камгалаар

КАИР. (СЭТА). 1952 чылдың июль 23-түн революциязының принциптери, идеалдары болгаш эчис сорулгалары болза, египет улустуң эң-не ханы күзел-соруун илергейлеп турар болгаш массаларның угаан-бодалында база чүректеринде чурттавышаан деп, Египет Араб Республиканың кескү хөй-ниити ажылдакчызы, египет-совет найырал ниитилелиниң даргазы Мухаммед Абдель Салям Эз-Зайят медеглээн. Египет революциянын 25 чыл болган оюнга тураскаалып Каирге эритиргеи хуралга ол чүве чугаалаан, египтиннарның калбак массалары революцияның идеалдарынга ханы бузурелди кадагалап артыгып база ук революцияны египет улустуң шылгарангай оглу Гамал Абдель Насерниң ажылчорудулгазы-биле холбап турар деп онзалап демдеглээн. Ооң алын бактаар дээн орадаажыышкыннар соксавайн турааны, Насер нацияның сорук кирикчизи болуп келген болгаш ындыг болуп артып-даа турар деп, ол чугаалаан.

1952 чылдың революциязы антиколониалдыг болгаш антиимпериалистиг характериг болуп, феодалдыг хөжүдүнгай чоруккa база империалистиг монополияларның күүчүлэшкининге удур угланган турган. Революция Египеттің мурнунга социал болгаш экономиктиг хөгжүдүнің шын оруун ажыктан. Ооң дешпилгелиг чаалап алышкыннары империализмге, сионизмге болгаш араб реакцияга удур эрес-шуулургу демиселге чедип алдынган деп, Эз-Зайят айыткан.

ЧУГУЛА ХЕВИРИ

БҮГҮ-НИИТИНИҢ КИЧЭЭНГЕЙИН — ШКОЛАЖЕ

УРУГЛАР кижизидилгезинче болгаш школа биле өг-бүленин аразында харылзаазын быжыглаарыларче сагыш салышкын агитквартира бүрүзүнүң ажылының база бир көл талазы болур.

Агитквартираларда бичин болгаш элээди уруглар-биле ажыл чорудар секциялар ада-иелерге дыңнадып турар. Агитквартираларда ада-иелерге булунарны кылып, оларда школачыларның дамзызын азып, өредилгезинің байдалын көргүскен экранны үндүрүп турар. Мында ада-иелериң кичээлдерге баарының графигин база уругларга кижизидилгезинің дугайында сүмелерни бижээн аскан. Хөй-хөй агитквартираларда эң эки демдектерге өреним турар бөрениқчилерни пропагандалап, оларын чурттан турар квартираларында сылдысчыгаштарны азын турар. Чамдык агитквартираларда эки өреникчиник чуруун ада-иези-биле кады тыртыгрэш, булукка азып каар.

Агитквартиралар чөвүлелдеря, бичин болгаш элээди уруглар ортузунга ажыл чорудар секциялар ада-иелерге педагогиктиг билиглерини үнелеринерни бөзрнче улуг кичээвгейни салып турар. Ындыг сорулга-биле улусчу университетлерни, ада-иелерге лекторийлерни, лекция, беседаларны хөй-биле ажыглап турар. Хөй-хөй агитквартираларга ада-иелер А. С. Макаренконуң «Ада-иелерге беседалар» деп номунуң кол-кол чүүдери-биле база оске-даа педагогиктиг литературга-биле ханы таныжып турарлар.

Агитквартиралар чөвүлелдери өредилгези кошкак өреникчилер-биле база уругларынга багай салдар чедирип турар ада-иелер-биле доктаамал ажылды чорудуп турар. Оларның ажылында элээди уругларның талазындан кемчерек үүлгедир чоруктарны болдурбас дээш баш удур хемчеглер алыры, профилактика ажылы база чугула черин эллээн. Ол айтырыгларны ниити хуралдарга үргүлчү сайгарып, өреникчилер база ада-иелер-биле хууда беседалажыры дээн чижектиг ажылдың ындыг аргаларын идепкейлиг ажыглап турар.

БАЖЫҢ БҮРҮЗҮНГЕ — БЕДИК КУЛЬТУРАНЫ

ЧОННУҢ НИИТИ культуразын бедидер дээш агитквартираларда улуг ажылды чорудуп турар. Агитквартиралар кежигүннериниң ниити билииниң деңнелин бедидеринче база улуг кичээнгейни угландырып турар. Кежээки школаларга, консультация пунктуларынга өредилгени организастаарынга көдээ Советтер, улус өредилгезинің органнары агитквартиралар чөвүлелдериниң талазындан улуг дузалыг ап турар. Чөвүлелдер дыңнакчыларның кичээдерге барып турарын үргүлчү хайгаарап, өредилге эрттиреринге таарымчалыг байдалды тургузарынга дузалажып турар. Кежээки болгаш бот-өредилгениң школаларында аныяктарның өредилгезинің байдалын агитквартиралар чөвүлелдеринге тускай сайгарын турар таварылгалар хаая эвес. Кижилерниң техниктиг билиглерин бедидери база кичээнгейниң төвүнде. Агитквартиралар чөвүлелдери механизаторлар, чолдачылар курстарынче хөй-хөй кижилерни киирериче улуг сагыш салып турар. Социалистиг чаруштың түүнелин үндүрүп турал ол факторну база өреним көрүп турар.

Хөй-хөй агитквартиралардың чөвүлелдери бажыңнар радиоприёмниктиг болгаш хеп чуур машиналыг болурун чедип алыр дээш турган турар. Өг-бүле бүрүзү солун-сеткүүлдерни чагыдын ап, чурттакчылар кинофильмнерни үргүлчү көрүп, библиотекаларга, Культура бажыннарынга барып турарын чедип алыр дээш таныдыгыр ажылы кылбаан.

Партия организациялары хөрөөженнер чөвүлелдериниң, агитквартиралар активчилериниң кичээнгейин масса-биле ажылдаарда совет чаңчылдарны болгаш ёзулалдарны калбаа-биле ажыглаарынче угландырып турар. Амгы үеде хөй-хөй агитквартираларда оолдарны шеригже үдөрин, аныяктаа кудаларын, паспорттар болгаш төрүттүнгекинин дугайында херечилелдер тыпсырыны ёзулалдарын, кудумчу байырлалдарын организастаап эрттирин турары чаңчыл апарган.

Сөөлгү чылдарда республикада бот-тывынгыр уран чүүл кижикчилериниң саны 10 муң кижиге өскен. Улусчу талаптыларны тывар болгаш хогжудер ажылга агитквартираларның киирин турар үзүү улуг. Агитквартираларның, агиткварталдарның болгаш микрорайоннарының хөй кезиинде боттарының бот-тывынгыр уран чүүл коллективтери бар. Чамдык суурларда агитквартиралар аразында эки концерт көргүзүлгези дээш ёзулуг маргылдаа чорун турар. Ынчангаш чурттакчылар боттарының акша-төгерин-биле хогжум хөрекселдерин садып ап, хепти-даа даарап ап турарлар. Бот-тывынгыр уран чүүл көрүүлеринге улуг-даа, биче-даа кижилер хамаан чок киржир. Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Мөңгүн-Тайга болгаш Улуг-Хем районнарда агитквартиралар аразының бот-тывынгыр уран чүүл көрүүлерини чыл бүрүде организастап эрттирин келген. Тиилекчи болган коллективтерге хойжу бригадаларга, сүт-барзан фермаларынга, чамдыкта харын-даа кожа районнарының ажыл-агыйларынга барып концерт көргүзер арганы бөөр.

Чурттакчы чонуң дыштаныр хүннерде дыштанылгазын организастаарын бир азы ийи агитквартирага дагаалы турар партия организацияларының ажылының дуржулгазы эллээн солун болгаш өредилгиг. Дыштанылга кежээлерни организастап эрттиреринин графигин баш удур билир болганындан агитквартиралар аңаа бүгү талалыг белеткениң аар. Программада лекциялар номчуурун, темалыг кежээлер, аас журналдары эрттирерин, спортчу оюнар, янзы-бүрү делгелгеге болгаш бот-тывынгыр уран чүүл концерттерин организастаарын киирген болур. Чижээ, Барыын-Хемчик районнуң Дөй-Терезин суурга бир дыштанылга кежээзин «Айлга» агитквартира мынчаар организастап эрттирген. Агитквартираның политинформатору, түс черниң школазының өредилге эргелекчизи С. Санчыт делегей байдалының дугайында лекцияны номчаан. Ооң соонда бот-тывынгыр уран чүүл кижикчилери ССРЭ-ниң улустарының ырларын болгаш танцыларын күүсеткен. Аңаа келгеннер фото-чуруктар делгелгеин база дыка сонуургаан көргеннер. Агитквартираның чурттакчылары дыштанган улуска буфетти база организастаай. Аңаа янзы-бүрү тыва национал чемнерни саткан. Кежээниң түүнелинде көрүүлерниң түүнүүлдүү ажыл-чорудулгазының түүнелинде совхозтар ажылчыннарының өг-бүлелериниң дыка хөй ногаа болгаш чечектер өстүрер ажылга идепкейлиг киржип турар. Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» совхозунга 1965 чылда түгле 10 өг-бүле огородтуг турган. 1976 чылда ындыг өг-бүлелериниң саны 180 четкен, 210 өг-бүле чечектер тарын турар апаргаан. Бай-Тайга районга 1975 чылда 1204 өг-бүле кат-тошкы тарын олуртканы, оларның дыка хөй кышка кат-чимис болгаш ногаа белеткеен аарының билиглеринге өреним алгылаан.

ҮЛЕГЕРЛИГ КОРУМ-ЧУРУМ ДЭЭШ

АГИТКВАРТИРАЛАР БЕДИК культурлуг болгаш үлегерлиг корум-чурумнуг чурттакчылыг чер дээш СЭКП-ниң түүнүүлдүү ажыл-чорудулгазының түүнелинде совхозтар ажылчыннарының өг-бүлелериниң дыка хөй ногаа болгаш чечектер өстүрер ажылга идепкейлиг киржип турар. Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» совхозунга 1965 чылда түгле 10 өг-бүле огородтуг турган. 1976 чылда ындыг өг-бүлелериниң саны 180 четкен, 210 өг-бүле чечектер тарын турар апаргаан. Бай-Тайга районга 1975 чылда 1204 өг-бүле кат-тошкы тарын олуртканы, оларның дыка хөй кышка кат-чимис болгаш ногаа белеткеен аарының билиглеринге өреним алгылаан.

Чонуң чурттан турар черинин аайы-биле ажылга ниитиниң корум-чурумун үрөөр чоруктарны болдурбас дээш баш удур профилактика ажылын күштелдиреринче улуг кичээнгейни салып келген. Агитквартиралар чөвүлелдери ажы-толунун кижизидилгелинче кичээнгей салбас, арага-дарыга сундулуг өг-бүлелерни болгаш арагалаар, хулиганнай бөөр хире кижилерниң саны база кескү-зүү-биле кызырылган. Ооң түүнелинде ажыл-агыйның экономиктиг көргүзүглери экижээн (1976 чылдың түүнелдери-биле) ол Бүгү-эвилелдің социалистиг чаруының түүнелериниң бирээзи болган, чурттакчы чонуң амыдыралының культурлуг деңнели болган чаагай чоруу экижээн турар.

Биистин республикавыста Чөөн-Хемчик районнуң Бажын-Алаак суурунуң хөй-ниити организацияларының кемчерек үүлгедиишкиннери болдурбас болгаш ниитиниң корум-чурум быжыглаар талазы-биле ажылының дуржулгазы билдингир болгаш калбаа-биле нептеттинин турар. Сөөлгү үш чылда суурга аар кем-херек үүлгеттинген таварылга болбаан, биче хулиган херек кылыр болгаш ниитиниң корум-чурумун үрөөр таварылгалар ийи-чаңгыс, арагзыларның саны база кескү-зүү-биле кызырылган. Ооң түүнелинде ажыл-агыйның экономиктиг көргүзүглери экижээн (1976 чылдың түүнелдери-биле) ол Бүгү-эвилелдің социалистиг чаруының түүнелериниң бирээзи болган, чурттакчы чонуң амыдыралының культурлуг деңнели болган чаагай чоруу экижээн турар.

Ниитиниң корум-чурумун быжыглаар ажылга партия болгаш комсомол организациялары, көдээ Совет болгаш совхозтуң дирекциязы идепкейлиг киржип турар. Бо херекке хамаарыштыр хөрөөженнер чөвүлелиниң, агитквартиралардың, школада ада-иелер комитединин, эки туранын улусчу дружиналарының, эш хуу судуларының, культура-чырыдышкынын албан черлериниң ажылын харылаштыр тургузар чорук чедип алдынган.

Ажылчы чонуң чурттан турар черинин аайы-биле социалистиг чаруштың түүнелин үндүрүүдө агитквартираларда, агиткварталдарда күш-ажылдың болгаш ниитиниң сагыл-чурум байдалын барымдаалары чаңчыл апаргаан. Бичин херектер үүлгеткен, ажылдан озалдаан азы арагалаан кижилерниң хөрөөн баштай агитквартиралар чөвүлелдериниң сайгарын көрүп турар. Бир эвес ындыг хемчеглер дээш чок болур болза, оларның хөрөөн үстүү органнарга сайгарып көрүү-биле шилгедер. Ниитиниң корум-чурумун быжыглаарынга, хоойлу-дүрүмнү сагыырынга чонуң чурттан турар черинин аайы-биле лекция, беседаларны чоруда-ры эки салдарлыг болуп турар.

СЭКП обкому көдээ партия организацияларының ажылчы чонуң чурттан турар черинин аайы-биле чорудуп турар ажылдарын кичээнгейлиг хайгаарап база бүгү тала-биле деткен турар. Ол дуржулганы түнээриниге болгаш нептерериниге ам болур «Чонуң чурттан турар черинин аайы-биле идеп-кижизидилгелиг ажылын дээштин бедидерээ-деп эртем-практиктиг конференция идилиг болуру чугаажок.

А. КАҢЗАЙ,
тоогу эртемнериниң кандидаты.

СЕТКИЛИВИС ХАНАР

(Рассказ)

Бистиң аалывыс ишти шупту чаптаар болгаш хүндүлээр бир аныяк өг-бүлевис бар ийин. Ол дээрге алызында Свердловск чурттуг кенивис Лиза биле бистин бодувус тореливис — Тыва чурттуг Саша оларның өг-бүлеи чүве. Бо уруглар өг-бүле тутканда бээр каш-ла чыл болган. Володя деп адан алган оол уруг олчалыг-даа апарганнар.

Каймызы-даа башкы, назыхары-даа үе-черге, аажы-чаныдаа чаптанчыг, эп-найыралдыы-даа кончуг уруглар. Улугларын хүндүлээр, бичиилерин эргеледип, чаптаар — аажысы ындыг улус. Кенивис уруг төрээн черинге институт дооскаш, Тывага башкылап чедип келгеш, бистиң суурувуска ажылдаар болган. Александр база институт дооскаш, төрээн суурунга башкылаар болган. Ынчан-на аңаа таныжып алгаш, оон соонда өг-бүле туда бергеннери ол.

Ажыл-херээнге-даа чүткүлдүү сургейлер. Школазынга, районога бо-ла мактаткан турар ындыг чүве. Ол макталга капсырыштыр, Сашага өске мактал база улажы бергилээр. Хостуг кежээлерде хөөрежип олурувуста, Лиза Сашазын шып-на сеткилинден мактай бергилээр. Оон чугаазындан алырга, бажың ажылында Сашаның кылып билбес-ле үвези чок: от-кос салыр, аъш-чем кылыр, идик-хен чуур, оглун хепкерер, арга-лаар суг-суг дээш-ле баар аан.

А Лиза дээрге, каш-ла чыл иштинде суг тывалаар кылдыр өөренип алган, ынчангаш назы дөгүй берген кижилер-биле безин хостуг, харын-даа чаптанчыг чугаалажыр кижи. Болганчок-ла «Авай-авай» дигилээр.

Шыпап-ла аныяктарның бажыңында баарга, Елизаветавыстың чугаазын бадыткаан үве дег, өг-бүлениң аныяк ээлери денге хөделип-ле эгелээрлер: бирээзи от-көс салган, суг ускан, оскези аъш-чем белеткээн, аяк-сава салган — ана буруладып-ла турарлар. Ынчан оларның ажыл-үүлезинин бүдүүгүүдаа хөлчок: амданныг чем стол кырын шыва алы бергеш, кижиниң чаагының суун сайыладып келир, айырак чайт аяк-сава-даа аян-шинчилиг кыңгыражы бергилээр. Шак-ла ынчан, аяк шайны аартап, амданныг чемни чип олургаш, Сашаның дугайын ынчаар чугаалажы бергилээр бис.

Частың бир-ле аяс хүнүнде, эртен дыка эрте, дашкаар үнүп келгеш көрүп турарымга, Саша даштын ыяш чарган, оон соонда хараган ширбиш-биле бажың чаның ширбээн турла. Лизазы база-ла бирде ыяш кирген, бирде холунда бир-ле үве тудуп алган үне халын келген-даа тургулаар. Бажыңнарывыс кожа болгаш, ылаңла ынчаар көрдүм. Оон кадында дыңзыг-даңзыг, хөглүү аажок каттыржырлар-даа.

«Ындыглар-ла болгай, кезээде-ле хөглээн, каттыршкан чоруур, ам ынча хөөрежип, шуугажыр үүнү тып алганы ол боларның» деп өөрүп бодавышаан, ону ылавылаары-биле уругларның бажыңынче базыштым ол.

— Оо, Вова, кырган-ачай келди, электей бээр, дүрген тура халы, оглум!— деп, Лиза, мен бажынче чоокшулап келгенимде, оглун оттура берди.— Биске байыр-даа чедирип болур силер, акым. Курорт баар путёвка алдым, амыраан кижи мен аа!—дээш, Сашазынче көре-дир.

— Магалыг болган үве-ледир, Елизавета Лазарьевна, изиг байыр чедирдим, уруум! Кайыын ашканымар ол, кайнаар баар, кажан чоруур үвел?— деп ылавылаарым.

— Мырыңай чаа алдывыс ышкажыл. Профвялел обкому районо дамчыштыр чорудуп-кан-дыр. Артында-ла Крым бзар дедаан, амыраан улус бис аа. Ам бөгүн-не хан олурар кижи-дир бо, ынчангаш дүвүреп, хөлзеп турарывыс бо-дур. Автобус дүште келир ышкажыгай— деп, Александр өөрээнинден арны кыптыгып, четтикпейн чугаалай-дыр.

— Чер-ле шымбай үведир, дүрген белеткенир апарган улус-тур силер — дээш, иштимде бүдүү бодадым ийин, он: «ам хөөреп-ле тур сен харын, чогум Лиза чоруптарга та канчаг турар сен ийнаан». Мээң ол бодалымны ийн кижим кайын эскерер, дүвү-далаш-биле ажылдап-ла турлар. Мен чаның чоруур дээ бээримге, Саша турган:

— Он шак хиреде чедип келицер, акым. Ырак чер чоруур кижинин сонуңуң аскын улуг улус амзан бээр-ле болгай— деп, баштактаны аарак чалай-дыр.

Бажынга калгын келгеш, уругларның чугаазын кадыкыраанымга дамчыдарымга, уруглар неизе: «Ада аттыг-ла буу-хаа үве-дир аа, ам үүнү канчаар үвези боор»— деп, менээ-даа, бодунга-даа хамаарыштыр чугаалаңы-дыр оо.

Кады-кыраанымы чем кылыр өрээлде-ле шимээрген турган үве. Мен эртен келген почтадан чаа солунар ап алгаш, оларны помчун олурган кижи мен. Канчангаш-ла көөрүмге оо шак чеде хонуп кээп-тир. Чалаткан улус олурар эвес, артында-ла дыштанып хүн үве болгай. Уруглар аваазын кый деп алгаш, уругларның бажыңынче калгын чоруптувус. Кадайның холунда бичин ак хан халаанайнын чор. Оон иштинде үүү барын-даа сонуургавадым.

Бажыңче чоокшулап оргаш-ла, уругларның, келген ааллыларның хоглүг ыыт-шимээнин, Вованың тадылаан каткылаңы тода дыңнап кагдывыс. Ол бүгүдеи сеткил-сагыш өөрүп, адак-бышкаавыс чиигей берген базын ор бис. Эжик чадазынче үнүп олурувуста Саша, дер-бузу бурулаан, өөрүшкүдеп. арын-шырайы чайыннаан, бо удур үне халын келди:

— Дүрген-дүрген, чоп кончуг саалаар улус -силер, өгде келген улус манай берди!— деп, кижим бо-ла. Менээ тайылбыр бээр-даа чай алыпдырбайн, кады-кыраанымы-биле мээн ийн колдуктарывыстан алгаш, бажыңче үүгле соорту-ру тудуу киирге берди. Лиза-даа, кезээде ындыг хоглүг чаны-биле каттырбышаан келгеш, мээң тонум эгиннеринделе келди. Чиигеш дээн соопла, тонум уругнуң холдарында барды. Кадайже көөрүмге, база-ла тонун Сашага алзынкан, бажыңдан ап алганы борбак ак хавын, канчаар-даа аайын тыпшаан үве дег, холунда халаналыг алган тур. Эрес-сагыныг Лиза, ону эскерип каап, кунчуунда-ла барды:

— Ой, авай-авай!—деп, чанчыккан аайы-биле белиңгелээш,—ол үүнүл, утбам белээн бе?— дээш, каткы-иткиял-биле хапче көре-дир.

— Ийет, уруум, үүү дээр үвел? Ырак чер чоруур кижи дээш бичин хап иштен эккелдим. Мындыг далаш кадында үүнү кылын четтигер боор. Бичин тараа-биле курут-тур ийин. Орукка чораап, чигейле сен, азы кандыг аай үве ирги, өске черге, улус аразынга эпчок ирги бе?— деп, кадай тайылбырлаксай-дыр.

— Ой, авай-авай, эпчок боор үве бе? Харын эки-дир. Бистин чип турган тараавыс төпүн калган дедаан, ап чоруур тараа чок дээш хомудан турдум. Дыка эки болган-дыр! Курортче бар чыда Свердловскиде авам, ачам суга база кирер болгай мен. Чамдызын Мария кудаңга уруп бээр мен. Авам тараа дээрде, ийлыг эвес, өөрүүр-ле болгай. Угаангырын ындыг кончуг ийин—деп, кунчуун мактаылаан,—Че, столче олурарла —деп, бисти чадады.

Уругларның аяк шайын аартап, аъжын-чемин чижин, Лизаның ырак-узак чорук чоруур «сонцүүнү» аксын амзап берип, шаапга-ла чедир хөөрештивис. Уругларның бажыңына келген аалчы өөрү — аныяк башкыларын өөрүп-байырлап, ойлап-хөглеп турары-даа аажок. Үделге ёзулалы дооступ чорда, болчан каан үве дег, автобус чеде хонуп келди. Лизаның орукка ап чоруур чемоданын алгаш, бажыңдан үнүп чоруптувус.

Автобус чапыңга келгеш, кенивиске орук суур эки чоруурун, курортка эки дыштанырын күзеп, Свердловскиде кудаларывыска байыр чедиреринн чагаш, ирей, кадай бистер бажынче калгыптывыс. Автобус чорууже турар дээрге, арай эпчок хевирлиг: уруглар эгелгеш, эки үдежин шыдавайн баары чадавас. Ошкажыр, чыттажыр-даа болгай.

Бажың чанындан көрүп турарывыска, Лизаны Сашаның өөрүүнүң үдеп турарының хөглүү мырыңай илдек. Каткыхоглээшкин, ыыт-шимээн биске хос дыңнайлыг кээр. Автобусче пассажирлер кирген соонда, «чазактың саралазы» дедирээн чоруптуу. Үдекчилер бараан үзүлгүже хол чайын турдулар. Оон ийн-чангыс, белүк-бөлүк боон алгаш, чаның чоруптулар. Саша Вованы-биле четтинчипкен бар чор.

Бажыңывыска келиривиске хеймер уруувус Оля кино көрүп чораан, чаа келген олур. Аваны Лизаның чоруй баргаының чугаалаан, «Акың бажыңы, аяк-савазын барын аштап чуп бер уруум, чаваң чокта бажың-балгады чударай бээр» — дээрге, Олявыс ыныар чорупкан үве. Кезек болганда уруувус ээп келген.

— Авай, Саша акым «бодум шуптузун ылып алыр мен, ажырбас» дээр кижи-дир — дээш, оон аваызынга шала оожум немей чугаалай-дыр.— Акым «шала чуп эгелээним бо» дээш, кочалда суун удуур орээлинче чажып алды—деп бо ийнаан.

— Ой, дадайым, ынчаарга орта болур чоор бе? Бажыңның подвалы көк суг-ла болу бергей— деп, уруглар аваны дүвүреп тура халаан, менче кезе кайган алган тур ийин мон. Шынап-ла эдеп үве эвесне деп бодаан, олурган сандайымдан туруп келдим. Үжелээ удур-дедир көрүшкеш, ыыт-баш-даа чок үнгеш, Сашаның бажыңынче далаштыг базыптывыс. Бажыңче кире бооривиске, өрээлде шала кыры суг-шалбаа үве дивес силер бе! Кайгаанымдан, шала аңгадап чоруй:

— Бо үүнү канчан турарын ол, ол?— деп бо мен.

Холунда поэзиңи суун дырылады ковайын келгеш, кижим дүште-даа чок:

— Шыгыды суглап алганда ам үүү боор. ынай-бээр чүлгүүр ол-ла—дей дыртып каап, холдендир төп алган суун бүдүн шоодай чыгыы поэз-биле сүре идерге, алдырар боор бе! Суг дедир каржыр, а оод кадындан бодунук соонда или, шалбаа кешкен мажаалай изи дет, машыа берген артын калыр. Шак-ла ынчаар чеже-даа ораладашкаш, чадажын кагды. Ынчан Оля акызын көргээндаа дет, шооткан-даа дет, катырымзады. Саша ковайын келгеш, кырыынын арты-биле хаваан чоткаш, мурунда хөлдешген суунче, артында машпак изиче көргүлээш, маг-жоок:

— Ма, пос, Оля. Көрүп алыйын, берге үве турган ышкажыл — дидир.

Чурттап келген чылдарында бажың ажылын кылып чораа-даа, Саша шала чуп көрбээн кижи боолтур ийин. Ону Лиза бодула кылын чорааны ол боор. Оон аңгыда кенивис эр кижи шала чуурга, эпчок деп бодап чораан үве ийикпе, оон башка Саша оон чажам дивес хире кежээ кижи-ле болгай.

Амыдырал-чуртталгазы и г а, ажыл-херээнге кызымак, кижиниң ишти-баарын ыыммынадып келир найыралдыг, улуглардың хүндүлээр, бичиилерин эргеледир, ам артыда ийи ангы омактыг дукмавыска, кенчиске кыргаппар бистериңе, чүгле бистериңе-даа эвес, хамык эш-оорупун сеткили дыка-ла хадар. Ындыг аныяк, аңгы-аңгы омак-соокту өг-бүлелер та чеже үве, олар хөй-ле болзун деп күзел-биле мия чугааны силерге төөгүп орарым бо ийин.

Ч. ДОПУЛАШ.

ЯНЗЫ-БҮРҮ МЕДЭЭЛЕР

Тудугжуларның чаа отряды

Бурунгу хүн «Тыва тудуг» трестиң хурадаар залын хоорайның № 4 профессионал-техникитиг училищезиниң доозукчулары доллаур олурупкан. Республиканың тудугжуларының чаа отрядынга изиг байыр чедирип, күш-ажылчы базымче үдээри-биле ук трестиң удуртукчулары база аңаа четкилеп келгеннер.

Училищениң бо чылгы доозукчулары, келир үениң дашчылары, каңнакчылары, экскаватор- машинистери болгаш өске-даа мергежилдиң чүс бежен хире аныяк кадрының ол байыолыг кежээзин ук ХПТУ-нуң директору В. Т. Блинов ажыткан.

Бир-ле дугаарында «Тыва тудуг» трестиң эргелекчизи А. А. Бөргөгард сес алган. Тудугжунуң мергежилин чедип алыры белен эвес болгай. А оон соонда тудугларга барып ажылдап, амыдыралдың школазын эртери оон-даа нарын. Ынчалзадаа бергелерге торулбайн, бодунуң шилип алган мергежилинге бердинген, амгы үеде ат-сураглыг ажылдап чоруур тудугжулар хөй дээрзин трестиң эргелекчизи чугаалаан. Ындыларга ук училищениң 1971 чылдагы доозукчузу Нина Оюн амгы үеде бригадир. Оон удуртқан коллективи ай, квартал планын доктаамал ажыр күүседи, мурнакчыларның одуруунга кирип келген.

База-ла ол-ла чылын дооскан Зоя Шыырап «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдың эдиленчизи. Бо дээрге кылган ажылынга эз-харыысалгалыг ажылдап чоруур бөдүүн тудугжуларның ажыл-ижин партияның болгаш чазактың бедии-биле үнелеп турарының бир херечизи-дир.

«Тыва тудуг» тресте ВЛКСМ комитединиң секретары Валерий Гривин аныяк тудугжуларга улуг-улуг чедиишкиннерни коллективтиң комсомолчуларының мурнундан күзээн.

№ 4 профтехучилищениң доозукчузу Куликов бодунуң деңге дооскан өөрүнүң мурнундан оларны өөредип, тудугжунуң хөй талалыг мергежилдерин шиңгээдип алырынга чедирген ачы-дузазы дээш өөрүп четтиргенин башкыларынга илередпишаан, ажылдап барган участогунга училищениң адын сыкпазын, күш-ажылы-биле чонга төлептиг баразын болурун башкыларынга, трестиң удуртукчуларынга бүзүреткен.

Профтехучилищени чедиишкинниг доосканнарга дипломнарны байырлыг байдалга тыпсып эгелээн. Бирле дугаарында училищени эки өөредилгелиг, быжыг сагылга-чурумнуг болгаш хөй-ниити ажылынга идепкейлиг дооскан сургуулдар Геннадий Радзин, Людмила Арзамацева, Татьяна Оюн болгаш өскелерге-даа тудугжунуң разоядтарын болгаш мактал бижиктерни тывыскан.

Д. ИРГИТ.

Ужурашканнар

Чоокта чаа Сарыг-Сеп суурнуң Культура бажынынга РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң улустуң артизи Максим Мунзуй-биле чурттаачыларның солун ужуражылгазы болган.

«Дерзу-Узала» деп кино-чурукка тырттырганының, япон режиссер Куросава-биле кады кылган чогаадыкчы ажыл-ижиниң дугайында, Киевтиң киностудиязынга чаа кино-чурукка тырттырыышкынның талазы-биле бодалдарын М. Мунзуй чыылганнарга чугаалап берген. «Дерсу Узала» деп кино-чурукка тырттырыышкынның чамдыч үзүндүлерин аңаа чон сонуургап көрген.

Ужуражыышкынның киржиччилери Тываның хөгжүм-шин театрының артистериниң солун концертин база көргеннер.

К. МААДЫ.

Кыргыс ССР. Фрунзе хоорайның чурттакчылары девээлиг болгаш серии Дуб парыгына дыштанырынга ыпактар.

В. КОРОТАЕВТИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Дыштаныр хүннерде үүү болурул?

Культураның болгаш дыштанылганың Н. Гастелло аттыг парыгының Ногаан театрынга садыг ажылдакчыларының хүнүп демдеглеп эртиирер. Аңаа ол бүдүрүлгенин мурнакчылары-биле ужуражылга база болур. Эгелээри даарта 14 шакта.

Июль 23-те Кочетов кудумчузунуң байырлалы СЭКП хооркомунуң бажыңының чанынга болур. Программада: кудумчунуң сураглыг кижилери-биле ужуражылга, бот-тывыгыр уран үүлүүн киржиччелериниң концерты болур. Эртенгиниң 10 шакта эгелээр.

ВЛКСМ-ниң Кызыл хооркому «Тыва тудуг» трест-биле катай аныяк тудугжуларының конкурузун бөгүн 8 шак 20 минутада «Кызыл тудуг» болгаш 48-ки тудуг эргелелериниң объектилеринче эгелээр.

Хоорайның күш-культура бажынынга Россия чөвүлелиниң биргы черн дээш «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң шыдыраа маргылдаазы июль 23-те 16 шакта эгелээр. Аңаа Тыва АССР-ниң болгаш Якут АССР-ниң командалары ужуражыр.

Футболга «Хөм мяч» шаңнал дээш РСФСР зоназының маргылдаазы даарта «Совет Тываның 5 чылы» стадионга болур. Оон программазында:

Ада-чурттуң Улуг дайынынга амы-тыныны берген дайынчыларның тураскаалының чанынга маргылдааның ажыдыышкыны болур. Эгелээри — 16 шак 45 минутада.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАБЫ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮЛЬ 23-ТЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.

10.10—Эртенги гимнастика.

10.30—Уругларга документалдыг фильмнер программазы.

11.05—«Ада-нелер, силерге!».

11.35—«Эртенги почта». Музыкалыг программа.

12.30—«Чурукчулар дугайында чугаалаар». ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Е. Моисеенко.

13.00—«Айыл чок поимчэшкин». ССРЭ-ниң ИХМ-ниң КАИ эргелелиниң начальниги милицианың генерал-лейтенантызы В. В. Лукьянов дамчыдылгада киржип турар.

13.30—Уругларга фильм. «Эрес-дидим Ширак». Уран-чечен телефильм.

14.40—«Кадыкшылга». Эртеннепередилгелиг программа. Эмчи Ю. В. Белянчикова дамчыдылганы чорудар.

15.25—Орус улустуң курунениң академиктиг Н. Осипов аттыг оркестриниң концерти.

16.10—«Спортлото» тиражы.

16.20—16.30—Чапсар.

16.30—«Ырлар, танцылар, марштар». Концерт.

17.00—Документалдыг фильм.

17.20—«Музыкалыг абонемент». С. Рахманиновтуң камерлиг чогаадылгазы. ССРЭ-ниң улустуң артизи И. И. Петров дамчыдылганы чорудар.

18.00—«Болган-даа дег, болбаан-даа дег». Профессор С. П. Капица дамчыдылганы чорудар.

19.00—Концерт.

19.25—Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. «Мээн ынак хоорайым». «Хоорайлар болгаш кижилер» деп бөлүктен. Казаныың телестудиязынга үндүрген.

20.00—Медээлер.

20.10—«Сугга айыл чок чорук дээш». Кинопрограмма. РСФСР-ниң ОСВОД-тун Төп чөвүлелиниң дарга-зының оралакчызы курлавырда контр-адмирал А. Н. Тюняевтиң чугаазы.

20.45—«Ужуралдарлыг фильм экраны». «Резидентиниң салым-чолу». Уран-чечен фильм. 1-ги серия.

22.05—Футболга ССРЭ-ниң чемпионаты. «Динамо» (Москва) — «Торпедо». «Динамо» төп стадиондан дамчыдылга. 1-ги оюн.

22.45—22.55—Чапсар.

23.00—«Ye». Информастыг программа.

23.30—00.15—Футболга ССРЭ-ниң чемпионаты. «Динамо» (Москва). «Торпедо». 2-ги оюн.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Күрүненің Кызылда педагогика институду 1977—1978 өөредилге чылында дараазында факультеттерге студентилер хүлээп алырын чарлап тур

Физика-математиканың—физика болгаш математика тускай эртемниң талазы-биле. Өөренир хуусаазы 5 чыл.

Филологияның —орус дылдың, литератураның болгаш педагогиканың тускай эртемниң талазы-биле. Орус дыл болгаш литература башкыларын база кижизидилге ажылының талазы-биле методистерни белеткээр. Тускай эртеми орус дыл, литература болгаш тыва дыл, литература болур. Өөренирниң хуусаазы 5 чыл.

Биология-химияның — химия болгаш биология тускай эртемниң талазы-биле. Өөренирниң хуусаазы 5 чыл.

Педагогиканың — педагогиканың болгаш эге өөредилге методиказының тускай эртемниң талазы-биле. Өөренирниң хуусаазы 4 чыл. Факультет эге класстар башкыларын белеткен турар.

КИРЕРИНИҢ ДУЖААР ЭКЗАМЕННЕРИ БОЛЗА:

Физика-математика факультединге — математика» (бижимел болгаш аас-биле), орус дыл база литература (бижимел), физика (аас-биле) талазы-биле.

Филология факультединге—орус дыл, литература болгаш тыва дыл, литература тускай эртемниң талазы-биле: орус дылга болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), тыва дылга болгаш тыва литературага (бижимел болгаш аас-биле), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле), орус дыл, литература болгаш педагогика тускай эртемниң талазы-биле; орус-дылга болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле), даштыкы дылга (аас-биле).

Биология-химия факультединге—химияга (аас-биле), биология (аас-биле), физикага (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел).

Педагогика факультединге—орус дылга болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), математикага (аас-биле), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле).

Дараазында документилерни ыяап-ла капсырган билдириишкиннерни июльдун 30-ге чедир хүлээп алыр:

1. Ортумак эртемниң дугайында документ (боду).
2. Дээди өөредилге черинге кирериниң характеристиказы.
3. Ректорнуң адынга билдириишкин.
4. № 286 хевириниң медицина шынзылгазы.
5. 3×4 хемчээлдиг 6 фото-чурук.
6. Бүдүрүлгенин администрациязының шынзытканы (ажылдан турарларга) күш-ажыл дептериндеп ушта бижидилге.
7. Школадан, ВЛКСМ райкомундан болгаш өске-даа черлерден чоруткапының бижии (конкурстан дашкаар кирип турарларга).

Документилерни дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 34, пединститут (физика математика болгаш биология-химия факультеттери). Ленин кудумчузу, 3 (филология болгаш педагогика факультеттери).**

Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалы хүндүс, кежээ болгаш бот-өөредилгелиг бирги курска дараазында факультеттерге студентилер хүлээп алыр:

Үлетпүр болгаш хамааты тудуг.

Автомобильдер болгаш автомобиль ажыл-агыйы.

Институтка долу ортумак эртемниг хамаатыларны хүлээп алыр; хүндүскү салбырга 35 хар чедир назылыгларны, бот-өөредилгелиг база кежээки салбырларга назы-харының кызыгаары чокка хүлээп алыр.

Билдириишкиннерни болгаш хүлээп алырының шылгалдаларын дараазында хуусаада чорудар:

хүндүскү салбырга кирерлерге билдириишкиннерни июнь 20-ден июль 31-ге чедир, кириринің шылгалдаларын август 1-ден 20-ге чедир чорудар;

кежээки салбырга кирерлерге—билдириишкиннерни июнь 20-ден август 31-ге чедир, кириринің шылгалдаларын сентябрь 1-ден 10-га чедир, кирер санаарын сентябрь 11-ден 20-ге чедир чорудар;

бот-өөредилгелиг салбырга кирерлерге — билдириишкиннерни август 31-ден эгелеп хүлээп алыр, кириринің шылгалдаларын сентябрь 1-ден 10-га чедир, кирер санаарын сентябрь 11-ден 20-ге чедир чорудар.

Институтка кирерлер физикага (аас-биле), математикага (бижимел-биле болгаш аас-биле), орус дыл болгаш литературага (чогаадылга) кириринің шылгалдаларын тудар.

Ортумак школаны доозуп тура алдын (мөңгүн) медальбиле шаннатканнар азы ортумак тускай өөредилге черлерин тергини эки доосканнар дээди өөредилге черинің шилип алганы-биле бир эртемге шылгалда дужаар. Шылгалданы дужаан тура, «кончуг эки» деп демдек алза, өске шылгалдаларны тударындан хосталыр, а «эки» болгаш «ортумак» демдектер алза, өске чогуур эртемнерге шылгалданы дужаар.

Институтка кирерлерни конкурстуг шилип алышкынын кириринің шылгалдаларынын үезинде алган демдектериниң үндезининге баллдарның ниити саны болгаш ортумак эртемниң дугайында документинин иштинден ортумак арифметиктиг үнелээшкин-биле чорудар.

Хүлээп алыр дугайында билдириишкинни институттуң ректорунга шилип алган факультедин айытышаан чорудар. Ол билдириишкинге кожар түүлер болза: бодунуң соолгу ажылдан турган черинден бүдүрүлге черинин удуртукчузунун, партком секретарының, профвялел организациязының дарга-зының шынзытканы характеристика-рекомендация, а школалар доосканнарга директорнун, класс баштыңчы башкызының болгаш комсомол организациязының секретарының шынзыткан характеристика-рекомендациязы (Чепсектиг Күштеринің хүрээлелинден халашканнарга шериг кезээниң командылалындан характеристика алган херек), ортумак эртемниң дугайында документ (боду-биле), ортумак тускай өөредилге черлерин доосканнарга—демдектерин ушта бижээн диплом, 5 фото-чуруктар (бөрт чокка тырттырган, 3×4 хемчээлдиг), күш-ажыл дептериндеп ушта бижилге, № 286 майык ёзугаар эмчи шынзылгазы, паспорт болгаш шериг биледин кирер деп турарлар боттары эккеп көргүзер.

Документилерлиг билдириишкиннерни дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай, Рабочая кудумчузу, 4. КПИ-ниң Кызылда филиалы, хүлээп алыр комиссия.**

Кызылдың уран үүл училищези 1977—78 өөредилге чылында дараазында салбырларга сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур

1. Дирижер-хорнун.
2. Улустуң хөгжүм херекселдериниң (баян, домра, аккордеон, балалайка, дошпулуур, чанзы, чадаган, игил).
3. Фортепианонун.
4. Үрер хөгжүмнүн (труба, тромбон, кларнет, гобой, флейта).
5. Хылдыг хөгжүм херекселдериниң (скрипка, контрабас).
6. Вокалдын.
7. Теория-композиторнун.
8. Уран үүлдүн.
9. Клуб салбырының (тускай эртеми: дирижер-хор, улустуң хөгжүм херекселдери, клуб хемчегленнинин режиссуразы, хореография, библиотека).
10. Актернун.
11. Циркти.

30 хар чедир назылыг эр, херээжен хамаатыларны училищеге хүлээп алыр. Дирижер-хор, вокал салбырларынга 18 хардан орту назылыг хамаатыларны хүлээп алыр. Музыка салбырларынга киирип алырза, музыка талазы-биле, мергежилин (дыңнаарын, сактырын, ритмин, үнүн) хыпап көөр. Уран үүл салбырынга кирерде чуруга, казасталга болгаш композиция талазы-биле бажынга кылыр ажылдарны бээр.

Клуб салбырынга хореография, библиотека тускай эртемниң талазы-биле чүгле 10 классты доосканнарны хүлээп алыр.

Училищениң директорунун адынга киирер билдириишкинге капсырар түүлдер болза: сес чыл азы ортумак эртемниң дугайында херечилел (боду), чурттап турар черинден берген № 286 хевириниг медицина шынзылгазы, кадрлар салдазының азы бүдүрүлгениң удуртукчузунун шынзытканы күш-ажыл дептериндеп ушта бижиишкин, 3×4 хемчээлдиг 4 фото-чурук. Кирерлер училищеге келгеш, төрүттүнген дугайында херечилелин азы паспортун, шериг биледин азы кирер бижидилге херечилелин боду көргүзер.

Сес чыл школазын дооскаш училищеге кирип турарлар дараазында эртемнерге экзаменнер дужаар: тускай эртемниге, орус дылга (диктант), орус дылга болгаш литературага (аас-биле).

Ортумак школаны дооскаш кирип турарларның экзамен дужаар эртемнери- тускай эртемниге, орус дылга болгаш литературага (сочинение), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле).

Кириринің экзаменнерин ортумак тускай өөредилге черлеринге хүлээп алырының дүрүмнерин ёзугаар 1977 чылдың август 20-ден эгелеп дужаар.

Кичээлдер сентябрь 1-ден эгелээр. Стипендияны ниити чурум ёзугаар бээр. Тыва национал дыг ажылчыларының болгаш колхозчуларының уруглары өг-бүлезиниң материалдыг байдалының дугайында шынзылга көргүзер болза, күрүненин бүрүн хандырылгазынга хүлээп алыр.

Училищениң адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 1-ги каут. Тел: 2-25-79, 2-29-6.

АГААР

Бөгүн республиканга болгаш Кызылга оюа өскерлиишкин чок агаар болур. Даглыг черлерге суукку чазстаар. Хаттың күжү секундада 3—7 метр. Агаарның температуразы даглыг черлерге 15—23, артканнарынга 26—31 градус чылыг болур.

Бөгүн Кызылга 29—31 градус чылыг болур.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ

КИНО

ИЮЛЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Дидимненрине чүс грамм» 10.30, 12.15, 14.00, 15.45, 17.30, 19.15, 21.00 шактарда

«ПИОНЕР»: Мультфильмнер 10.20, «Опеола» 11.50, 13.40 15.30, «Төнмес-батпас херек» 17.20, 19.10, 21.00, шактарда

КАА-ХЕМ»: «Артык кижи» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: «Кемниг херектер нетелгезинин инспектору» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда

СЭКП-ниң Чоон-Хемчик райкому, ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитеди, «Сүт-Хөл» совхозтуң парткому, ажылчын комитеди болгаш дирекциязы совхозтун хоочун малчыны СЭКП кежигүнү

Канчыыр-оол Самбаович ОНДАРНЫҢ

оозал-ондакка таварышкаш элекке мочээнин дыңнатпышаан, оон өг-бүлезинге, төрелдеринге, чоон кижилеринге ханы кажыдалын илертейлеп тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнун 2-24-63, редакторнун оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизинин 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал килдизинин 2-37-13, культура килдизинин 2-23-54, өөлээ ажыл-агый килдизинин 2-21-47, үлетпүр килдизинин 2-22-64, чагаа килдизинин 2-41-27, информация база совет тургузут килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, секретариаттың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16332. Чагыг № 224.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном салыының талазы-биле аргелелиниң типографиязы (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1).

ТС—00907.